

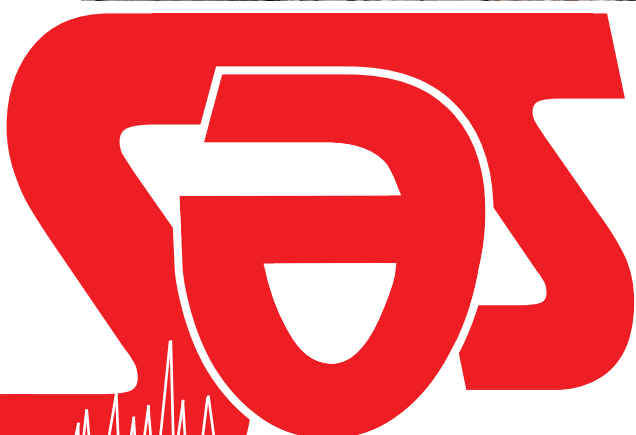
QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 182 (7350)

7 oktyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

44 günlük Vətən
müharibəsi: Gəncə terroru

5

Qəbələ Zirvə Görüşü: ortaq tarixi qərarlar!

2

Prezident İlham Əliyev:
"Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır"

Ermənistan sülhə tələsir, yoxsa...?

12

Üçüncü Dünya
müharibəsinin anonsu
verildi

14

Əliliyin qiymətləndiril-
məsi qaydası dəyişildi –
hansı yeniliklər var?

16

Cızığından çıxan
toy və yas mərasimləri

10

Qərbin
Gürcüstanda
hakimiyyəti
devirmək planı
baş tutmadı

9

Dünya
bazarında
qızılın
qiyməti
rekord vurur!

16

Qəbələ Zirvə Görüşü: ortaq tarixi qərarlar!

Türk dövlətləri ilə münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioritetlərindəndir. Etnik və mədəni köklərimiz, dilimiz, ortaq keçmişimiz, mövcud münasibətlərin əsasını təşkil edir. Bu təşkilat artıq yalnız mədəni birliyi deyil, həm də global geosiyasi aktor kimi formalaşmaqda olan strateji müttəfiqlik modelini ifadə edir. Çağdaş dünyamızda türkdilli dövlətlər arasında əməkdaşlıq daha güclənib və yeni, daha düşünülmüş, pragmatik mərhələsinə start verilib.

Yeni bir dövrə qədəm qoyan Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarla, eləcə də, Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlığa malikdir. "Bu, bizim üçün əsas beynəlxalq təşkilatdır, çünki bu, bizim ailəmizdir. Bizim başqa ailəmiz yoxdur. Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Əgər kimsə hesab edir ki, biz başqa yerdə ailə axtarmalıyıq, dəyə bilərəm ki, bizi heç yerdə gözləmirlər və bunu artıq gizlətmirlər" – deyə Prezident İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirmişdir. Xatırladaq ki, Azərbaycanın bu istiqamətdə töhfələrindən biri Türk Şurasının yaradılması ilə bağlı sazişin məhz ölkəmizdə imzalanmasıdır. Saziş Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə prezidentləri tərəfindən imzalanıb. Naxçıvan Sazişinə əsasən, müəyyən edilmiş əsas fəaliyyət məqsədləri və vəzifələri, tərəflər arasında qarşılıqlı etimadın möhkəmləndirilməsi, regionda və dünyada sülhün bərqərar edilməsi, xarici siyasət məsələlərinə ortaq yanaşmanın təşviq edilməsi, beynəlxalq terrorizm, ortaq maraq kəsb edən bütün sahələrdə regional və ikitərəfli əməkdaşlığın gücləndirilməsi və s. məsələlərə önəm verilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev rəsmi sosial şəbəkə səhifələrində 3 oktyabr - Türk Dövlətlərinin Əməkdaşlıq Günü ilə bağlı paylaşımında belə bildirib: "3 oktyabr - Türk Dövlətlərinin Əməkdaşlıq Günüdür. Məhz bu gün 2009-cu ildə qədim Azərbaycan torpağı olan Naxçıvanda Türk Dövlətləri Təşkilatının əsası qoyulmuşdur.

Bu əlamətdar gün münasibətilə Türk dünyasını səmimi-qəlbədən təbrik edirəm. Türk dünyası bizim ailəmizdir! Ötən 16 il

Prezident İlham Əliyev:
"Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır"

ərzində təşkilatımız güclənmiş, dünya miqyasında böyük nüfuz qazanmış, sıralarımız genişlənməmişdir. Türk Dövlətləri Təşkilatı ölkələrimiz arasında siyasi, iqtisadi və humanitar sahələrdə əməkdaşlığın gücləndirilməsinə, Türk xalqları arasında həmrəyliyin daha da möhkəmlənməsinə böyük töhfə vermişdir. Azərbaycan Türk dünyasının birliyinin gücləndirilməsi istiqamətində səylərini bundan sonra da davam etdirəcək. Qardaşlığımız əbədidir!".

"BUNDAN GÜCLÜ BİRLİK OLA BİLƏRMI?"

Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının fəaliyyəti dövründə türkdilli ölkələr arasında hərtərəfli əməkdaşlığa yardım edib. Əlbəttə ki, Türk Şurasının yaradılmasına dair qərarın, Naxçıvanda keçirilən Zirvə Görüşündə qəbul edilməsi türk dünyası üçün rəmzi əhəmiyyət daşıyır. Naxçıvan sazişi ilə türkdilli dövlətlər arasında əmək-

daşlığın təsisatlanmış yeni formatı yaradılmışdır. Ötən müddət ərzində bu əlaqələr genişləni. Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşündə qəbul olunan tarixi qərarlardan biri Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının adının "Türk Dövlətləri Təşkilatı"na dəyişdirilməsi haqqında Qərar oldu. "Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Biz özümüzü çox yaxşı hiss edirik. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan bütün ölkələrlə qardaşlıq münasibətlərimiz var və bizim siyasətimiz Türk Dövlətləri Təşkilatını gücləndirməkdir. Bu, böyük coğrafiyadır, böyük ərazidir, böyük hərbi güdür, böyük iqtisadiyyatdır, təbii sərvətlərdir, nəqliyyat yollarıdır, gənc əhəlidir, artan əhəlidir və bir soydan, kökdən olan xalqlardır. Bundan güclü birlik ola biləmi? Əlbəttə ki, yox", - deyə Prezident bildirib.

XXI ƏSR TÜRK DÜNYASININ İNKİŞAF VƏ TƏRƏQQİ DÖVRÜDÜR

Ötən ilin iyulun 6-da Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçirilməsi və Qarabağ Bəyannaməsinin imzalanması tarixi əhəmiyyəti baxımından diqqəti cəlb edir. Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçılarının Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçirilməsi ilə bağlı qərar Astanada TDT-nin "Türk Əsri" çağırışı altında keçirilən 10-cu yubiley Zirvə görüşündə verilmişdir. "Nəqliyyat, bağlantı və iqlim fəaliyyəti vasitəsilə dayanıqlı gələcəyin qurulması" mövzusunda qeyri-rəsmi Zirvə görüşü Azərbaycan Respublikasının təşəbbüsü ilə baş tutmuşdu. Belə bir tədbirin Şuşada keçirilməsi Türk dövlətləri arasında əlaqələrin intensiv xarakter aldığını və dövrün tələblərinə, baş verən proseslərə uyğun olaraq sürətlə inkişaf etdiriyinin daha bir göstəricisidir. XXI əsrin türk dünyasının inkişaf və tərəqqi dövrünə çevrilməsi istiqamətində ardıcıl işlər görülür. Bu görüşün təşkili türk dövlətləri arasında əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi baxımından əhəmiyyət daşıyır. TDT - in siyasi, iqtisadi, mədəni sahələrdə, təhlükəsizliyin təmin edilməsi istiqamətində birgə fəaliyyət göstərməsi günün tələbidir. Tərəflərin bir-birinin ərazi bütövlüyü, suverenliyi, sərhədlərin toxunulmazlığı, habelə daxili işlərinə qarışmamaq prinsipləri əsasında dövlətlərin siyasi və iqtisadi təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsində əməkdaşlığa üstünlük verməsi də global miqyasda yaranan vəziyyətin şərtlərindən sayıla bilər.

Ardı Səh. 3

Qəbələ Zirvə Görüşü: ortaq tarixi qərarlar!

Əvvəli-Səh-2

“REGIONAL SÜLH VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK”

TDT-nin növbəti XII Zirvə Görüşü strateji geosiyasi hadisə kimi xarakterizə olunur. Azərbaycanın Qəbələ şəhərində keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) XII Zirvə Görüşü “Regional sülh və təhlükəsizlik” mövzusunda. Bu Zirvə Görüşü yalnız formal protokol tədbiri deyil, həm də Türk dünyasının gələcək konturlarının, ortaq strateji hədəflərinin və birgə fəaliyyət mexanizmlərinin müəyyən ediləcəyi tarixi hadisə olacaq. Regionun geosiyasi sabitliyi yalnız diplomatik bəyanatlarla təmin edilmir. Bu, həm də konkret layihələr, sərhəd təhlükəsiz-

keçəcək, bu isə ölkəmizin təşkilatdakı liderlik missiyasının rəsmi təsdiqi olacaq.

“ZİRVƏ GÖRÜŞÜ TÜRK DÜNYASINDA DOSTLUQ, HƏMRƏYLİK VƏ TƏRƏFƏDƏŞLİYİN MÖHKƏMLƏNDİRİLMƏSİ İŞİNƏ TÖHFƏ VERƏCƏK”

Zirvə çərçivəsində, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ikitərəfli görüşləri də keçirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 6-da Qəbələdə Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyevi qəbul edib. Söhbət zamanı dövlətimizin başçısı ilə qonağın görüşləri məmnunluqla xatırlanıb. Baş katib Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh gündəliyi ilə bağlı Amerika Birləşmiş Ştatları

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Qəbələdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Ağsaqqallar Şurasının sədri Binəli Yıldırımı qəbul edib. Söhbət zamanı dövlətimizin başçısının Binəli Yıldırımla görüşləri, həmçinin onun ölkəmizə səfərləri məmnunluqla xatırlanıb. Qonaq Türk Dövlətləri Təşkilatının fəaliyyətinə göstərdiyi dəstəyə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını ifadə edərək vurğulayıb ki, Təşkilatın Ağsaqqallar Şurası bundan sonra da Türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın inkişafı prosesinə öz töhfəsini verməyə davam edəcək. Görüşdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşünün əhəmiyyətinə toxunulub, ölkəmizdə təşkil edilmiş digər beynəlxalq tədbirlər kimi, bu sammitin də yüksək

yin bundan sonra da davam etdiriləcəyini dedi.

Qonaq Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin irəliyə aparılması istiqamətində Vaşinqtonda Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidentinin şahidliyi ilə əldə edilmiş nəticələrlə bağlı təbriklərini çatdırdı. Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Türk Dövlətləri Təşkilatına müşahidəçi qismində qatılmasının önəmi qeyd edildi. Qəbələdə keçirilən Zirvə Görüşünün TDT çərçivəsində ölkələrarası tərəfdaşlığın daha da genişlənməsində rolunu vurğulandı. Görüşdə bir sıra sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu.

Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 6-da

liyi mexanizmləri, informasiya mübadiləsi və strateji koordinasiya tələb edir. TDT-yə üzv ölkələrin mədəniyyət, təhsil və informasiya sahələrində əməkdaşlığı prioritet istiqamətlərdəndir. Paytaxt Bakıda yerləşən Türk Dövlətləri Parlament Assambleyası (TÜRKPİA) və Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu (TMİF) bu sahədə Azərbaycanın mədəni liderliyini və Türk dünyası ilə əlaqələri yüksək səviyyədə inkişaf etdirmək istəyini əks etdirir. Türk dövlətləri artıq başa düşürlər ki, global mühitdə ayrı-ayrılıqda qalmaq nə siyasi, nə iqtisadi, nə də təhlükəsizlik baxımından səmərə vermir. Zirvə çərçivəsində TDT-yə üzv və müşahidəçi statusuna malik ölkələrin dövlət və hökumət başçıları bir araya gələrək, sonuncu görüşdən bəri həyata keçirilmiş işləri dəyərləndirəcək, əldə olunmuş nailiyyətləri müzakirə edəcək və gələcək əməkdaşlıq istiqamətlərini müəyyənləşdirəcəklər. Görüş zamanı qəbul olunacaq sənədlər, o cümlədən XII Zirvə Görüşünün Bəyannaməsi təşkilatın siyasi və institusional strukturunun yeni mərhələyə keçidini əks etdirəcək. Zirvənin sonunda TDT-yə sədrlik Qırğızıstandan Azərbaycana

Prezidenti Donald Trampın şahidliyi ilə Vaşinqtonda əldə olunmuş nəticələr münasibətilə Prezident İlham Əliyevə təbriklərini çatdırıb. Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə təşəkkür edib.

Kubanıçbek Ömürəliyev Türk Dövlətləri Təşkilatının beynəlxalq nüfuzunun daha da artması, üzv və müşahidəçi ölkələr arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi işinə Azərbaycanın verdiyi dəstəyə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirib.

Görüşdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Şurasının Qəbələdə keçirilən 12-ci Zirvə Görüşünün “Regional sülh və təhlükəsizlik” mövzusunda həsr olunduğu vurğulanaraq, tədbir çərçivəsində təşkilatın gündəliyində duran aktual məsələlərin müzakirə ediləcəyi bildirilib.

Dövlətimizin başçısı bu Zirvə Görüşünün Türk dünyasında dostluq, həmrəylik və tərəfdaşlığın möhkəmləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə edib.

Söhbət zamanı ölkəmizlə təşkilat arasında əməkdaşlığın perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb.

səviyyədə keçiriləcəyinə əminlik ifadə olunub.

Söhbət zamanı Azərbaycan və Türkiyə arasında qardaşlıq və strateji müttəfiqlik münasibətlərinin bütün sahələrdə daha da genişlənməsi qeyd edilib.

TDT-yə üzv ölkələr arasında yaxın dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin olması, onların bir-birini qarşılıqlı şəkildə dəstəkləməsi təşkilatın inkişaf perspektivlərini şərtləndirən əsas amillərdən biridir.

Bundan başqa, Prezident İlham Əliyev oktyabrın 6-da Qəbələdə Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatar ilə görüşüb. Ersin Tatar Prezident İlham Əliyevlə ölkəmizdə və beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində görüşlərini, həmçinin Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə Toplantısında iştirakını məmnunluqla xatırladı, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə göstərdiyi dəstəyə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev ölkəmiz tərəfindən Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə dəstə

Qəbələdə Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban ilə görüşüb. Macarıstanın Baş naziri Azərbaycana əvvəlki səfərlərinin, həmçinin Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət başçıları Şurasında keçirilmiş qeyri-rəsmi Zirvə Görüşündə iştirakının önəminə toxundu. Söhbət zamanı bu ilin mayında Budapeştdə Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət başçıları Şurasının qeyri-rəsmi Zirvə Görüşü məmnunluqla xatırlandı.

Azərbaycanla Macarıstan arasında əlaqələrin mövcud vəziyyəti yüksək qiymətləndirildi. Bu xüsusda enerji, investisiyalar, kənd təsərrüfatı, turizm və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu. Macar şirkətlərinin Cəbrayıl rayonunun Soltanlı kəndinin tikintisində iştirakı vurğulandı.

Qeyd edək ki, bu Zirvə görüşü yalnız protokol xarakterli görüşlər deyil, eyni zamanda, yeni təşəbbüslərin irəli sürülməsi, ortaq qərarların qəbul edilməsi və Türk dünyasının gələcək integrasiyasına dair strateji müzakirələrin aparılması üçün mühüm imkan olacaq.

Zümrüd BAYRAMOVA

Zəfərə aparan yol: Vətən müharibəsinin 11-ci günü

“Hər şey plan üzrə gedir. Bu gün Azərbaycan Ordusu öz ərazi bütövlüyünü bərpa edir. Əməliyyat uğurla davam edir. Artıq bir şəhər və bir çox kəndlər işğaldan azad edilib. Bu, bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan xalqı işğalla heç vaxt barışmayacaq. Biz bunu dəfələrlə demişik: Qarabağ bizim tarixi, əzəli torpağımızdır! Təəssüf ki, uzun müddət ərzində aparılan müzakirələr bir nəticəyə gətirib çıxarmadı. Belə olan halda, əlbəttə ki, Azərbaycan təkbaşına öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməli idi və bunu edir. Bildiyiniz kimi, erməni silahlı qüvvələri keçən ayın 27-də bizə qarşı yeni hücumu keçdilər və bizim bir çox şəhərlərimiz, kəndlərimiz atəş altındadır. Bu günədək bizim mülki şəxslər arasında 30-a yaxın itkilərimiz, şəhidlərimiz var.

Ermənistan silahlı qüvvələri bizim şəhərlərimizi, kəndlərimizi atəşə tutur və minə yaxın ev ya dağıdılib, ya da ki, böyük ziyan görüb. Lakin hər şey plan üzrə gedir və ümid edirik ki, qarşıda duran vəzifələr icra olunacaqdır”. Bu fikirləri Azərbaycan

raket kompleksi məhv edildi. Müdafiə Nazirliyi Ermənistan hərbiçilərinin döyüş meydanında qoyub qaçdıqları texnikaların videogörüntüsünü paylaşdı. Cəbhənin müxtəlif istiqamətlərində gedən döyüşlər zamanı Azərbaycan Ordusunun endirdiyi

Bütün bunların planı əvvəldən hazırlanmışdır. Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycan əhalisinin sıx yaşadığı yaşayış məntəqələri, mülki obyektləri, o cümlədən fərdi və çoxmənzilli yaşayış binalarını, təsərrüfatları ağır artilleriya qurğularından atəşə tutmağa davam edirdi. Oktyabrın 7-də gecə saatlarından başlayaraq Ağdam rayonunun işğal altında olmayan yaşayış məntəqələri intensiv atəşə tutulurdu. Nəticədə Xındırstan kənd sakini 1945-ci il təvəllüdlü Əliyeva Zərifə Qamboy qızı həlak oldu, vətəndaşlara məxsus 1 ev dağıldı, 10 evə, 4 yardımçı tikiyi, 114 nömrəli köçkün ümumi məktəbinə, elektrik və qaz təsərrüfatlarına ziyan dəymiş oldu. Dörd baş iribuynuzlu, 41 baş xırdabuy-nuzlu heyvan, 2 baş at tələf edildi.

Əlbəttə ki, beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri, o cümlədən beynəlxalq humanitar hüquq normalarını kobud şəkildə pozaraq mülki insanların məqsədli şəkildə öldürülməsi müharibə cinayəti və insanlıq əleyhinə cinayətdir. Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi bu cinayətlərə görə tam məsuliyyət daşıyır.

KİMIN YATMIŞ ŞƏHƏRLƏRƏ ALÇAQCASINA HÜCUM ETDİYİNİ HAMİ GÖRDÜ

İşğalçı ölkənin silahlı qüvvələrinin yaşayış məntəqələri və mülki əhalini hədəfə almaqla 2020-ci ilin oktyabrın 9-da saat 14 radələrindən başlayaraq, Ağdam rayonunun Quzanlı qəsəbəsini müxtəlif istiqamətlərdən raket və artilleriya mərmilərinə intensiv atəşə tutması nəticəsində Quzanlı qəsəbə sakinləri 1979-cu il təvəllüdlü Hüseynov Əlizamin Cavid oğlu, 1978-ci il təvəllüdlü Zeynalov Elçin Əli oğlu, 1984-cü il təvəllüdlü Məmmədova Lələ Məhəmməd qızı və 1992-ci il təvəllüdlü Rzayev Elçin Hənifə oğlu qəsəbə ərazisinə mərmir düşməsi nəticəsində müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri aldılar.

Bütün törədilən bu və ya digər əməllərə baxmayaraq, Azərbaycan haqq işində ısrarlı idi. 2020-ci ilin oktyabr ayında cəbhə zonasından kənarda yerləşən, Azərbaycan Respublikasının ikinci böyük şəhəri olan Gəncə şəhərinin Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən bir neçə dəfə ayrı-ayrı zamanlarda bombalanması erməni vəhşiliyinin bir nümunəsi olaraq dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında baş verdi. Gəncəyə ilk hücum 4 oktyabrda baş verdi və 1 mülki şəxs Əliyev Tunar Qoşqar oğlu şəhid oldu, 30-dan çox mülki şəxs yaralandı. Bu raket hücumu müharibənin getdiyi ərazidən kənarda edilən ilk ciddi hücum idi. Qeyd edək ki, birinci dəfə OTR-21 TOÇKA ballistik raketindən Gəncə şəhəri vuruldu. Daha sonra Gəncə bir daha raket hücumuna 5 oktyabrda məruz qaldı. Hücum nəticəsində

3 mülki şəxs yaralandı. Üçüncü raket hücumu oktyabrın 8-də oldu. Bu gecə saatlarında Gəncəyə endirilən ilk raket zərbəsi idi. Nəticədə ölən və yaralananlar olmasa da, evlərə və nəqliyyat vasitələrinə ciddi ziyan dəydi, həlak olan və yaralanan olmadı. Düşmənin silahlı qüvvələrinin növbəti dəfə 11 oktyabr tarixində gecə saat 02 radələrində Gəncənin mərkəzi hissəsində yerləşən çoxmənzilli yaşayış binasını raket atəşinə tutması nəticəsində 5 nəfər həlak oldu, 28 nəfər yaralandı. Çoxsaylı mülki infrastruktur obyektlərə külli miqdarda ziyan dəydi. Ermənistan silahlı qüvvələri “Toçka-U” raket sistemindən istifadə edərək, Gəncədə insanların sıx yaşadığı məntəqəni atəşə tutdu. “Müharibə dövründə kimin kim olduğunu, kimin vicdanlı döyüş apardığını və kimin yatmış şəhərlərə alçaqcasına hücum etdiyini hamı gördü”, - deyərək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bildirmişdir.

“DÖYÜŞ BÖLGƏSİNƏ YAXIN OLAN ŞƏHƏRLƏRİMİZ HƏR GÜN ATƏŞƏ TUTULUR”

“Ermənistan ordusunun münaqişə xəttinin kənarındakı Azərbaycan şəhərlərini ballistik raketlərlə hədəfə alması onların acizliyini göstərir. Bu, Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərlərinin cinayətidir. Çünki mülki şəxslərə zorakılıq göstərmək, onlara atəş açmaq, ballistik raketlərlə mülki şəhərləri dağıtmaq müharibə cinayəti sayılır”- deyən dövlətimizin başçısı düşmənin raket atəşinə tutduğu Gəncə və Mingəçevir şəhərlərinin döyüş bölgəsindən uzaqda yerləşdiyini diqqətə çatdıraraq “Döyüş bölgəsinə yaxın olan şəhərlərimiz hər gün atəşə tutulur. Ən yaxın bölgə Tərtər bölgəsidir və Tərtər şəhərinə gündə mindən iki minə qədər mərmir düşür və bunun əsas məqsədi mülki şəxslərə qarşı törədilən zorakılıqdır. Bu, bir daha Ermənistanın faşist mahiyyətini göstərir, rejimin faşist mahiyyətini göstərir. Ancaq bu, Azərbaycan xalqını qorxutmur, bunun heç bir təsiri yoxdur. O bölgələrdə, o şəhər və kəndlərdə yaşayan soydaşlarımız orada möhkəm dayanıblar. Onların bir sözü var ki, Vətən sağ olsun, torpaqlar tezliklə işğaldan azad edilsin. Onlar sona qədər o yerlərdə qalacaq və ordumuza mənəvi dəstək verəcəklər”, - deyərək bildirmişdir.

Ordumuzun qətiyyətli əks-hücumu qarşısında aciz qalan Ermənistan Azərbaycanın dinc əhalisinin kompakt yaşadığı ərazilərdə, habelə Tərtər, Bərdə, Ağdam, Ağcabədi, Füzuli, Yevlax, Goranboy və Beyləqan və Cəbrayıl rayonlarını raket və artilleriya atəşinə tuturdu. Azərbaycan bütün bunlara baxmayaraq, ərazi bütövlüyünü bərpa etdi.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci il oktyabrın 7-də CNN-Türk televiziyasına müsahibəsi zamanı bildirib.

2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin cəbhəboyu törətdiyi genişmiqyaslı təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Ordusu sonradan “Dəmir yumruq” adlandırılan əks-hücum əməliyyatına başladı. 44 gün davam edən Vətən müharibəsi təxminən otuzillik işğala son qoyulması və ərazi bütövlüyümüzün bərpası ilə nəticələndi.

427 EVƏ VƏ 66 MÜLKİ OBYEKTƏ CİDDİ ZİYAN DƏYDİ

7 oktyabr tarixi Vətən müharibəsinin 11-ci günü idi. Həmin gün Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Komanda Məntəqəsində operativ müşavirə keçirildi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev CNN-Türk televiziyasına və “Euronews” televiziyasına müsahibələr verib.

Sentyabrın 27-dən oktyabrın 7-dək düşmənin 250-dək tank və digər zirehli texnikası, 270-dək artilleriya, yaylım atəşli raket sistemləri, minaatanı, 60-dək hava hücumundan müdafiə vasitəsi, 11 komanda-idarəetmə və komanda-müşahidə məntəqəsi, 8 silah-sursat anbarı, 150-dək avtomobil texnikası və 1 ədəd “S-300” zenit-

zərbələr nəticəsində düşmən xeyli itki vermişdi. Müdafiə Nazirliyinin məlumatına görə, düşmənin 10-dək tankı, 6 ədəd D-20 topu, 1 ədəd “Akasiya” özuyeriyan artilleriya qurğusu, 30-dək avtomobil texnikası və xeyli sayda canlı qüvvəsi məhv edilmişdi. Ermənistan ordusunun 1-ci və 7-ci alayının müdafiə xətlərində yerləşən bölmələrinin bir qrup əsgəri döyüş mövqelərini özbaşına tərk edərək fərarilik etmişdilər.

Ermənistan silahlı qüvvələrinin yaşayış məntəqələrimizi ağır artilleriya qurğularından və raket sistemlərindən intensiv atəşə tutması nəticəsində 7 oktyabr saat 18:00-a olan məlumata görə, həlak olmuş mülki şəxslərin sayı 30-a, xəsarət alanların sayı isə 143-ə çatmışdı. 427 evə və 66 mülki obyektdə ciddi ziyan dəymişdi.

“Azərkosmos” ASC işğaldan azad olunmuş Suqovuşan ərazisinin “Azersky” peykindən əldə edilmiş təsvirini yayıb.

Ermənilər tarix boyu xalqımıza qarşı təcavüzkarlıq etmiş, terror aktları törətmişdilər. 44 günlük Vətən müharibəsində biz, eləcə də bütün dünya bunun şahidi oldu. Ermənistan döyüş meydanında uduzduğunu gördükdə cəbhə zonasından kənarda yerləşən ərazilərimizi raket atəşinə tutması onların çirkin niyyətlərini bir daha göz önündə canlandırdı. Uşaq, qoca terrora məruz qaldı. Dünyanın gözü qarşısında ermənilər bəşəriyyət tarixində ən ağır cinayətlər törədirlər.

44 günlük Vətən müharibəsi: Gence terroru

4 oktyabr 2020-ci il tarixində birinci dəfə OTR-21 TOÇKA ballistik raketindən Gence şəhəri erməni terroristləri tərəfindən vuruldu. Onların hədəfləri mülki insanlar, yaşayış binaları oldu. Hücüm nəticəsində bir nəfər öldü, 30 nəfər isə yaralandı. Bu raket hücumu müharibənin getdiyi ərazidən kənara edilən ilk ciddi hücum idi. Bu, yaşadığımız yüzillikdə bəşər sivilizasiyasının yüksək nöqtəsində baş vermiş hadisədir. Təbii ki, real həyatda terror aktlarından daha çox günahsız insanlar, dövlət adamları ziyan çəkir və siyasi, etnik, dini və s. zəmində yaranan terrorların şahidi oluruq. Tarixin müxtəlif dövrlərində Azərbaycan xalqı terror aktlarının, vəhşiliklərin, soyqırımların acı nəticələrini yaşamışdır. Ermənistan tərəfindən etnik terrora məruz qalmış Azərbaycan xalqına qarşı törədilən əməllər insani əxlaqa, qanuna, beynəlxalq hüquqa ziddir.

44 günlük Vətən müharibəsində xalqımız ermənilərin təcavüzkar siyasəti ilə bir daha üz-üzə qaldı. Vətən müharibəsində erməninin vəhşi simasını bir daha görmüş olduq. 30 ilə yaxın bir zamanda beynəlxalq hüququn tələb və təkidlərinə məhəl qoymayan beynəlxalq konvensiyalara zidd topladığı silahlarla 44 günlük Vətən müharibəsində beynəlxalq hüquq müstəvisində Ermənistanın işğalçı, eyni zamanda, terrorçu dövlət olduğunu tam şəkildə sübuta yetirən yetərincə faktlar mövcuddur. Gence, Tərtər, Mingəçevir kimi yerlərdə mülki əhəlinin kompakt yaşadığı ərazilərə raket zərbələri endirməsi Ermənistan hökumətinin təcavüzkar, terrorçu simasını ortaya qoymuş oldu. Qocaya, cavana, uşağa qıyan erməni müharibə qanunlarını belə pozaraq çirkin niyyətləri ilə tarixən nəyə xidmət etdiklərini bir daha göstərdi. Neçə-neçə qurbanlarımız oldu. Bu erməni faşist ideologiyasıdır.

"TƏKCƏ TƏRTƏR ŞƏHƏRİNƏ İKİ MİN MƏRMI DÜŞDÜ"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev müsahibələrinin birində Gence terroru ilə bağlı belə deyirdi: "Bəli, təbii ki, bu, Ermənistanın terrorçu ölkə olmasını bir daha göstərir. Yəni, bu Cenevrə Konvensiyasına daban-dabana zidd olan bir hərəkətdir. Yəni, mülki əhalini, şəhərləri vurmaq qəbuledilməzdir. Gence şəhəri döyüş bölgəsi deyil. Gence şəhərinin içərisində hər hansı bir top, tank yoxdur. Niyə bunu vurursan? Yəni, nifrətə görə. Azərbaycana, Türkiyəyə qarşı nifrət onların qanındadır. Əfsuslar olsun ki, Ermənistanın gənc nəslə də bu nifrət əsasında tərbiyə edilir. Ancaq bu, bizi yolumuzdan döndərə bilməz. Bilirsiniz, Tərtər şəhərini demək olar ki, dağıdıblar. Tərtər şəhərində bizim vətəndaşlar kişi kimi,

mərd-mərdənə durublar. Deyiblər ki, öldü var, döndü yoxdur, torpağımızdan heç yerə getməyəcəyik. Nə qədər mərmi düşüb? Gün var idi ki, təkə Tərtər şəhərinə iki min mərmi düşdü. O da balaca bir şəhərdir, böyük şəhər deyil".

Yaşadığımız tarix göstərir ki, erməni terrorlarının ölkəmizdə sayı-hesabı yoxdur. 2020-ci ilin oktyabr ayında Gence şəhəri Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən 5 dəfə ayrı-ayrı zamanlarda bombalanıb. Bombalanmalar 2020-ci il Vətən müharibəsi dövründə baş vermişdir. İkinci raket hücumu isə 5 oktyabrda baş vermişdir. Hücüm nəticəsində 3 mülki şəxs yaralanıb. Üçüncü raket hücumu oktyabrın 8-də baş vermişdir. Həlak olan və yaralanan olmamışdır. Dördüncü raket hücumu isə 11 oktyabrda baş vermiş və nəticədə 10 mülki şəxs şəhid olmuş və 40-dan çox insan yaralanmışdır. Bu hücum imzalanan atəşkəsdən bir gün sonra baş vermiş və atəşkəsin pozulması ilə nəticələnmişdir. Mülki şəxsləri hədəf alan beşinci raket hücumu isə 17 oktyabrda baş vermişdir. Hücüm nəticəsində hamısı mülki şəxslər olmaqla. 16 nəfər şəhid olmuş, 55 nəfər isə yaralanmışdır. Hücumlar zamanı şəhərin infrastrukturuna, yaşayış binaları da daxil olmaqla, digər binalara, avtomobillərə ziyan dəymişdir.

Bu terror aktları qəddar, faşist xislətli əməllərdir ki, xalqımız bunu yaşayıb. Vətən müharibəsi zamanı düşmənin xain atəşi nəticəsində təkə Tərtərdə ümumilikdə 16 mülki şəxs qətlə yetirilib, 63 nəfər yaralanmışdır. Müharibə zamanı, həmçinin Tərtər şəhəri də daxil olmaqla, rayonun 40 yaşayış

məntəqəsinə 16 min 277 tank, top, qrad, minomyot mərmisi, 21 qadağan olunmuş raket atılmışdır. Nəticədə Tərtərdə 82 çoxmərtəbəli yaşayış binasına, 5949 fərdi evə, 184 sahibkarlıq və 301 qeyri-yasayış obyektinə, 17 məktəbə, 11 uşaq bağçasına, 1 texniki peşə məktəbinə, 1 musiqi məktəbinə, 30 inzibati binaya və 20-yə yaxın mədəniyyət və səhiyyə müəssisəsinə ziyan dəymişdir.

İNSANLIQ ƏLEYHİNƏ OLAN CİNAYƏT

Mülki əhaliyə atəş açmaq isə bütün beynəlxalq konvensiyalarla qadağan olunur və yolverilməzdir. Ona görə də, Ermənistanın beynəlxalq qurumlar qarşısında cavab verməlidir. Döyüş meydanında sarsıdıcı məğlubiyyətə uğrayan Ermənistanın cəbhə xəttindən uzaqda yerləşən yaşayış məntəqələrini və mülki obyektləri hədəfə alması dünyanın, dünya KİV-lərinin döyüş meydanında iştirak etdiyi bir zamanda baş verdi. Moskvada imzalanan humanitar atəşkəs rejimindən sonra Ermənistan silahlı qüvvələrinin qədim Gencəni raket atəşinə tutması nəticəsində mülki obyektlərə və yaşayış məhəllələrinə aramsız atəşlər yağdırıldı. Çoxlu dağıntılar oldu, insanlar həlak oldu, yaralandı. Onların arasında uşaqlar və qadınlar da var idi. Gencədə mülki insanların məskunlaşdığı əraziyə raket hücumu bir daha Ermənistanın günahsız insanları, uşaqları, qadınları hədəfə alaraq ardıcıl olaraq bu çirkin hücumlara əl atması onun faşizm xislətini və cinayətkar mahiyyətini bir daha sərgiləyirdi. Ermənistanın mülki obyektlərə və yaşayış evlərinə raket hücumu beynəlxalq sənədlərə ziddir və Ermənistan bu hərəkətə görə cavab verməlidir. Gencədə yaşanan mətəm erməni təcavüzkarlığının əsl siması idi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Türkiyənin "Haber Türk" televiziya kanalına müsahibə verərkən bildirmişdir ki, Ermənistanın bu çirkin siyasəti anlaşılandır: "Çünki onlar hər zaman döyüş meydanında məğlubiyyətə uğrayanda belə çirkin əməllərə əl atırlar. Mülki şəxslərə, əliyalın insanlara qarşı qəddarlıq göstərmək onlar üçün adi bir şeydir. Azərbaycan xalqı bunu Xocalı soyqırımının təmsilində görmüşdür."

Gencədə törədilən terror aktı daş yaddaşımıza həkk olunub. Gecə insanların evlərində yatdığı zaman raket atəşi nəticəsində dağılan yaşayış massivi və raket zərbəsindən məhv olmuş məhəllədə dağılan evlərin qalıqları hər zaman kino lenti kimi göz önündən keçir. Qanlı gecədə sakinlərin həyatını itirməsi, erməni terroristlərinin dinc əhaliyə qarşı törətdikləri cinayətlər sənədlərin dili ilə hər zaman danışır. Yatmış insanlara qarşı törədilən terror insanlıq əleyhinə olan cinayətdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev demişdir ki, bu, Ermənistanın növbəti terror aktıdır: "Ancaq bu terror aktı Azərbaycan xalqının iradəsini qıra bilməz. Biz düşməne qarşı daha böyük əzmlə, iradə ilə vuruşacağıq, daha əzmlə, iradə ilə öz torpaqlarımızı azad edəcəyik və Azərbaycan bayrağını işğal edilmiş bütün torpaqlarda qaldıracağıq".

İşğalçı Ermənistan silahlı qüvvələri beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini, 1949-cu il tarixli Cenevrə Konvensiyaları və onların Əlavə Protokollarını, habelə 10 oktyabr 2020-ci il tarixdə saat 12:00-dan etibarən elan edilmiş humanitar atəşkəs rejiminin tələblərini pozaraq, Azərbaycanın dinc əhalisini qəsdən hədəfə almaqla yaşayış məntəqələrini ağır artilleriyadan atəşə tutmuşdur.

Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində uğurlu döyüş əməliyyatı apardı və tarixi ədalət bərpa olundu. Təcavüzkar ermənilərin çirkin siyasətləri iflasa uğradı. Dünyanı təəccübləndirən, hər tarixdə yeni səhifə olan müharibədə Azərbaycan QALIB oldu. 30 illik bir həsrətə son qoyuldu və tarixi torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Azərbaycan bu gün işğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işlərinə start verib və genişmiqyaslı layihələr icra olunur.

Zümrüd BAYRAMOVA

Ulu Öndər Heydər Əliyevin prezident seçilməsi – müstəqil Azərbaycanın xilas və dövlətçilik yolunun təntənəsi

Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixində mühüm mərhələ təşkil edən 3 oktyabr 1993-cü il prezident seçkiləri yalnız siyasi hadisə deyil, həm də milli qurtuluşun başlanğıcı olmuşdur. Müstəqilliyin ilk illərində ölkənin qarşılaşdığı daxili siyasi böhran, iqtisadi geriləmə, separatçılıq təhlükəsi və xarici təzyiqlər dövlətçiliyimizin mövcudluğunu sual altına almışdı. Belə bir məqamda xalqın böyük əksəriyyəti, milli maraqlar naminə müdrik seçim edərək Ulu Öndər Heydər Əliyevi dövlət başçısı seçdi. Bu seçim Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq, sabitliyi təmin etmək və gələcək inkişaf strategiyasını müəyyənləşdirmək baxımından həlledici addım oldu.

1993-cü ilin 03 oktyabrında keçirilən seçkilərdə Heydər Əliyevin prezident seçilməsi ilə Azərbaycan xalqı dövlət müstəqilliyinin əbədi və dönməz olacağına əminlik qazandı. Heydər Əliyev dövlətə və xalqa sədaqət andı içərək ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən xilas etdi, daxili siyasi sabitliyi təmin etdi və müstəqilliyin qorunması naminə qətiyyətli addımlar atdı. Onun siyasi iradəsi nəticəsində qanunsuz silahlı dəstələr zərərsizləşdirildi, dövlət çevrilişi cəhdlərinin qarşısı alındı, ordu quruculuğu prosesinə start verildi.

Bu mərhələdə Ümummilli Liderin əsas prioritetlərindən biri Azərbaycanın hüquqi, siyasi və iqtisadi suverenliyini təmin etmək oldu. Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında dövlətin əsas təsisatları yaradıldı, milli Konstitusiyanın qəbulu ilə hüquqi baza formalaşdırıldı, demokratik dövlət quruculuğu prosesi sürətləndirildi.

1991-1993-cü illərdə ölkədə hökm sürən siyasi böhran və idarəetmədə şərişəsizlik Azərbaycanı parçalanma həddinə gətirmişdi. Xalqın çağırışı ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev öz xilaskarlıq missiyasını böyük qətiyyətlə yerinə yetirdi. O, həyatını təhlükə altına qoyaraq Gəncədə baş verən qiyamın qarşısını aldı, dövlətçiliyin dağılmasına imkan vermədi.

Heydər Əliyev sadəcə siyasi lider deyil, həm də milli həmrəyliyi təmin edən tarixi şəxsiyyət idi. O, xalqın etimadını qazanaraq müstəqilliyin qorunmasında yeganə ümid ünvanına çevrildi. Millətin məhəbbəti və dəstəyi sayəsində Heydər Əliyev Azərbaycanı xaosdan çıxararaq sabitlik və inkişaf yoluna yönəltdi.

Heydər Əliyevin prezidentliyi dövründə formalaşan ən mühüm konsepsiyalardan biri Azərbaycançılıq ideologiyası oldu. Bu ideologiya yalnız ölkə daxilində yaşayan insanları deyil, həm də bütün dünya azərbaycanlılarını birləşdirən mənəvi-siyasi dayağa çevrildi. Ulu Öndərin müdrik siyasəti nəticəsində milli ruh yüksəldi, tarixi yaddaş bərpa olundu və azərbaycanlıların dünyada bir millət olaraq tanınması təmin edildi.

Heydər Əliyev həmçinin global miqyasda balanslaşdırılmış siyasət yürütməklə Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu gücləndirdi. Onun siyasi fenomeni müdrikliyi, pragmatik qərarları, yüksək nəticə qabiliyyəti və uzaqgörənliyi ilə ölçülürdü.

Bəhram ŞİRİYEV,
Əməkdar müəllim

Ulu Öndərin ən böyük xidmətlərindən biri Azərbaycanın iqtisadi inkişaf modelini müəyyənləşdirmək və xarici investisiya axını təmin etmək oldu. 1994-cü ildə imzalanmış "Əsrin müqaviləsi" Azərbaycanın dünya iqtisadi sistemə inteqrasiyasının əsasını qoydu. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri kimi strateji layihələr ölkəmizin global enerji xəritəsində mühüm yer tutmasına şərait yaratdı.

Heydər Əliyev eyni zamanda bazar iqtisadiyyatına keçid, sahibkarlığın inkişafı, sosialyönümlü iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi sahəsində ardıcıl tədbirlər gördü. Bu model ölkənin dayanıqlı inkişafını təmin edərək, müstəqil Azərbaycanın iqtisadi sütunlarını möhkəmləndirdi.

Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə 1995-ci ildə qəbul edilmiş Konstitusiya Azərbaycanın demokratik inkişaf yolunu müəyyənləşdirdi. Hakimiyyət bölgüsü, insan hüquqlarının təminatı, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması kimi fundamental prinsiplər məhz bu dövrdə bərqərar edildi.

Heydər Əliyev senzuranı ləğv etdi, məhkəmə islahatları apardı, Ombudsman və Konstitusiya Məhkəməsi kimi institutlar yaratdı, ölüm hökmünü aradan qaldırdı. Hüquqi dövlət və siyasi mədəniyyətin inkişafı onun siyasi kursunun əsas istiqamətlərindən biri oldu.

Heydər Əliyevin balanslaşdırılmış xarici siyasəti Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə etibarlı tərəfdaş kimi tanınmasına gətirib çıxardı. O, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərində həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırdı, beynəlxalq təşkilatlarda ölkəmizin mövqelərini möhkəmləndirdi. Azərbaycanın Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizi, Böyük İpək yolu kimi global layihələrdə iştirakı da məhz Ulu Öndərin uzaqgörən siyasətinin nəticəsi idi.

3 oktyabr 1993-cü ildə Heydər Əliyevin prezident seçilməsi Azərbaycan tarixində dönüş nöqtəsi olmuşdur. O, xilaskarlıq missiyası ilə xalqı parçalanmadan xilas etmiş, müstəqil dövlətin əsaslarını möhkəmləndirmiş, sabitliyi təmin etmiş və Azərbaycanın inkişaf yolunu müəyyənləşdirmişdir. Bu gün müstəqil Azərbaycan dövləti möhkəm bünövrələr üzərində dayanaraq, Heydər Əliyevin siyasi kursunu davam etdirir. Onun ideyaları, azərbaycançılıq məfkurəsi və dövlətçilik ənənələri xalqımız üçün əbədi yol göstərici olaraq qalmaqdadır.

Cəbrayıl Şəhəri Günü: tarixi Qələbədən Böyük Qayıdışa

Azərbaycanın müasir tarixi və dövlətçilik salnaməsində işğaldan azad olunmuş torpaqların hər birinin özünəməxsus yeri vardır. Qarabağın cənubunda yerləşən Cəbrayıl rayonu bu baxımdan həm strateji mövqeyi, həm də zəngin təbii sərvətləri, tarixi-mədəni irsi ilə seçilir. 1993-cü ildə Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilən Cəbrayıl rayonu 27 il müddətində ağır dağıntılara məruz qalmış, rayonun şəhər və kəndləri, tarixi abidələri, sosial infrastruktur obyektləri məqsədli şəkildə məhv edilmişdir. Lakin 2020-ci il Vətən müharibəsində Müzəffər Azərbaycan Ordusunun qəhrəmanlığı nəticəsində Cəbrayıl şəhəri və rayonun kəndləri işğaldan azad olunaraq, tarixi ədalət bərpa edilmişdir. Prezident cənab İlham Əliyevin 31 iyul 2023-cü il tarixli Sərəncamına əsasən, hər il 4 oktyabr "Cəbrayıl şəhəri günü" kimi qeyd olunur.

1993-cü il avqustun 23-də Cəbrayıl rayonu işğal edilərkən burada bir şəhər, 4 qəsəbə və 92 kənd mövcud idi. İşğal nəticəsində rayona 13,9 milyard ABŞ dolları həcmində iqtisadi ziyan dəymiş, yüzrlərlə yaşayış məntəqəsi yerlə-yeksan edilmişdi. 72 ümumtəhsil məktəbi, 8 xəstəxana, 132 tarixi abidə, 150 mədəniyyət evi, muzeylər və kitabxanalar tamamilə dağıdılmış, 52 min nəfərlik əhali isə məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüşdür. I Qarabağ müharibəsində Cəbrayıldan 362 nəfər şəhid, 191 nəfər əlil olmuş, 6 nəfər isə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Ermənistanın mədəni vandalizmi nəticəsində "Divlər sarayı" mağarası, Qız qalası, Xudaferin körpüləri, Sultan Məcid hamamı, dairəvi türbələr və digər qədim abidələr ya məhv edilmiş, ya da ağır ziyan görmüşdür. Cəbrayılın tarixi-mədəni irsinə qarşı törədilən bu barbarlıq beynəlxalq hüquq normalarına zidd olmaqla yanaşı, dünya mədəniyyətinə qarşı cinayət kimi qiymətləndirilməlidir.

2020-ci ilin sentyabr-oktyabr aylarında Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusunun qəhrəmanlıqla apardığı əməliyyatlar nəticəsində 4 oktyabr tarixində Cəbrayıl şəhəri və rayonun 9 kəndi azad edilmişdir. Bu qələbə cəbhənin digər istiqamətlərində uğurlu hərbi əməliyyatlara zəmin yaratmış, nəticədə Zəngilan, Qubadlı və Laçın rayonlarının bir hissəsi də işğaldan azad olunmuşdur. Xudaferin körpüsündə Azərbaycan bayrağının ucaldılması isə həm rəmzi, həm də siyasi baxımdan əvəzolunmaz hadisə olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasında "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı təsis edilmiş, 22 mindən çox hərbi bu orden və medalla təltif olunmuşdur. Bu addım həm döyüşçülərin qəhrəmanlığının qiymətləndirilməsi, həm də tarixi Qələbənin əbədləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Cəbrayılın işğaldan azad olunması ilə yeni inkişaf mərhələsi başlamışdır. Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ərəzidə genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlə-

Cavid ABASZADƏ,
Binəqədi rayonu Emin Əliyev adına 297 nömrəli tam orta məktəbin direktoru

ri həyata keçirilir. "Araz Vadisi İqtisadi Zonası"nın yaradılması, sənaye parklarının, logistika mərkəzlərinin, istehsal müəssisələrinin inşası rayonun iqtisadi potensialını genişləndirir. Elektrik təchizatının bərpası, müasir avtomobil yollarının çəkilməsi, Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd dəhlizinin tikintisi Cəbrayıl regionun strateji mərkəzlərindən birinə çevirir.

2023-cü ildə təsdiqlənmiş "Cəbrayıl şəhərinin 2040-cı ilədək inkişafına dair Baş planı"na əsasən, şəhərdə 15 mindən çox əhalinin məskunlaşacağı nəzərdə tutulur. Yeni yaşayış binaları, məktəblər, bağçalar, tibb müəssisələri, sosial və mədəni obyektlər müasir standartlara uyğun şəkildə inşa olunur. Böyük Mərcanlı, Kərxulu, Sarıcallı, Maşanlı kəndlərində də bərpa işlərinə başlanmış, ilk köç karvanları 2024-cü ildə Cəbrayıla qayıtmışdır.

İşğaldan sonra ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin dəfələrlə Cəbrayıla səfərləri bölgənin bərpasına verilən xüsusi önəmin göstəricisidir. Burada yeni sənaye müəssisələrinin, məktəblərin, xəstəxanaların, sosial obyektlərin təməlqoyma mərasimləri keçirilmiş, ilk yaşayış kompleksləri və inzibati binalar istifadəyə verilmişdir. Həmçinin Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə Cəbrayıldakı beynəlxalq əməkdaşlıq layihələri həyata keçirilmiş, bu isə Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığının real təzahürünə çevrilmişdir.

4 oktyabr – Cəbrayıl şəhəri günü yalnız bir qələbə tarixini deyil, həm də xalqımızın dönməz iradəsini, milli birliyinə və yenidənqurma əzmini ifadə edir. Bu gün Cəbrayıl işğaldan azad edilmiş torpaqlarımız arasında həm strateji əhəmiyyəti, həm də müasir inkişaf imkanları ilə seçilir. Əhalinin doğma yurduna qayıdışı, infrastruktur layihələrinin icrası və iqtisadi yüksəlişin təmin edilməsi Cəbrayılın gələcəyini parlaq şəkildə formalaşdırır. Tarixi Qələbənin davamı olaraq, Cəbrayıl şəhərinin bərpası və inkişafı Azərbaycanın gücünü, iradəsini və dövlətçilik ənənələrinin möhkəmliyini əks etdirir.

Mərkəzi Gömrük Hospitalında “Ortopediya və Tibbi Reabilitasiyada Müasir Yanaşmalar” mövzusunda Elmi-praktiki seminar keçirilib

4 oktyabr 2025-ci il tarixində Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin Elmi-Təcrübi və Tədris Mərkəzi Mərkəzi və Mərkəzi Gömrük Hospitalının birgə təşkilatçılığı, Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi və Florence Healthcare International Qrupun dəstəyi ilə “Ortopediya və Tibbi Reabilitasiyada Müasir Yanaşmalar” mövzusunda Elmi-praktiki seminar həyata keçirilib.

Seminarda Mərkəzi Gömrük Hospitalının rəisi, Baş həkim Bəxtiyar Musayev, müavinləri Nabil Seyidov və Nahidə Mahmudova, Travmatologiya və Ortopediya şöbəsinin rəisi, travmatoloq Ramin Rzayev, Fizioterapiya

şöbəsinin rəisi, fizioterapevt-reabilitoloq Səidə Kərimova, İstanbul Florence Nightingale Xəstəxanalar Qrupunun Travmatologiya və Ortopediya şöbəsinin müdiri, travmatoloq-ortoped Prof. Dr. Azmi Hamzaoglu, tibb bacısı Özlem Babadağ və Beynəlxalq şöbənin regional direktoru Fuad Ağazadə, o cümlədən müxtəlif tibb müəssisələrinin aparıcı mütəxəssisləri, həkimlər və rezidentlər iştirak ediblər.

Mərkəzi Gömrük Hospitalının rəisi, Baş həkim Bəxtiyar Musayev salamlama nitqi ilə çıxış edərək Hospital ilə

Florence Healthcare International Qrup arasındakı davamlı və peşəkar əməkdaşlıq barədə ətraflı məlumat verib. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilən elmi və sosial tədbirlərin vacibliyindən bəhs edən B.Musayev gələcək fəaliyyətlərin də uğurla davam etdiriləcəyinə inandığını söyləyib.

Seminar zamanı Dövlət Gömrük Komitəsi Tibbi Xidmət İdarəsinin Elmi-Təcrübi və Tədris Mərkəzi Mərkəzinin rəisi, Milli Məclisin Səhiyyə Komitəsinin sədr müavini Rəşad Mahmudov da çıxış edərək Türkiyə və Azərbaycan arasında bütün sahələrdə olan dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin vacibliyini qeyd edib. O, mövzunun sosial əhəmiyyəti barədə də fikirlərini bölüşərək, auditoriyanı aktiv iştirakçılığa dəvət edib.

Daha sonra İstanbul Florence Nightingale Xəstəxanalar Qrupunun Travmatologiya və Ortopediya şöbəsinin müdiri, travmatoloq-ortoped Prof. Dr. Azmi Hamzaoglu təcrübəsində rastlaşdığı klinik hallar, həyata keçirdiyi müəkkəb əməliyyatlar barədə geniş təqdimatla çıxış edib və skoliozun ağırlaşma və fəsadları barədə həkim və rezidentlərin suallarını cavablandırılıb. Seminarın sonunda Mərkəzi Gömrük Hospitalı tərəfindən qonaqlara təşəkkürnamələr təqdim edilib. Seminar qrup şəklində çəkilməsi ilə yekunlaşıb.

Qeyd edək ki, seminardan sonra Prof. Dr. Azmi Hamzaoglunun iştirakı ilə şəhid və qazi ailələrinin ödənişsiz tibbi müayinəsi həyata keçirilib. 15 pasiyent müvafiq olaraq müayinədən keçərək zəruri tibbi məsləhətləri alıblar.

“Bakcell” “İnnovasiyalar və süni intellekt” konfransının əsas tərəfdaşı oldu

İnnovasiya lideri “Bakcell” Azərbaycandakı Amerika Ticarət Palatasının (AmCham) təşkilatçılığı ilə keçirilən “İnnovasiyalar və süni intellekt” adlı konfransın əsas tərəfdaşı olub. Konfransda dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatları, yerli və xarici şirkətlərin nümayəndələri iştirak ediblər. Tədbirin əsas məqsədi Azərbaycanda müxtəlif sənaye sahələrində süni intellekt və innovasiyaların tətbiqlərini müzakirə etmək, dövlət və özəl qurumlar arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirmək olub.

“Azərbaycanın süni intellekt hekayəsi – innovasiyaya rəhbərlik edən yerli təşəbbüskarlar” adlı panel müzakirəsində “Bakcell”in baş icraçı direktoru Klaus Müller çıxış edib. O, şirkətin Azərbaycanda telekommunikasiya sahəsində innovasiya və süni intellekt üzrə həyata keçirdiyi yerli və beynəlxalq layihələrdən, eləcə də, “Bakcell”in məhsul və xidmətlərində ən son texnoloji həllərin tətbiq imkanlarından danı-

şıb.

Bundan əlavə, Klaus Müller “İnnovasiya və süni intellektin Azərbaycanın rəqəmsal inkişafına təsiri” adlı dialoq formatında interaktiv fikir mübadiləsində iştirak edib. “İnnovasiya və süni intellekt “Bakcell”in strateji inkişafının əsasını təşkil edir. Bu istiqamətdə həyata keçirilən sahələrarası əməkdaşlıq fəaliyyəti və davamlı təşəbbüslər milli innovasiya və texnologiya ekosisteminin gücləndirilməsi üçün vacibdir”, - deyərək vurğulayıb. “Bakcell” innovasiyalar və süni intellektin tətbiqini strateji prioritet hesab edir və bu sahədə atdığı addımlarla Azərbaycanın innovasiya ekosisteminin dayanıqlı inkişafına töhfə verir.

“Bakcell” haqqında

“Bakcell” Azərbaycanın ilk və ən böyük özəl telekommunikasiya şirkətidir. Hazırda şirkət üç milyondan çox müştərini yüksəkkeyfiyyətli və sürətli telekommunikasiya xidmətləri ilə təmin edir. Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun ən böyük investirlərindən biri olan “Bakcell” süni intellekt əsaslı innovativ həllərlə Azərbaycanın dayanıqlı inkişafına töhfə verir. “Bakcell” müxtəlif ölkələrdə telekommunikasiya, enerji, yüksək texnologiyalar və tikinti sahələrində fəaliyyət göstərən “NEQSOL Holding” beynəlxalq şirkətlər qrupunun tərkibinə daxildir.

“Nar” regional satış şəbəkəsini genişləndirir – yeni mağaza Salyanda!

Sərfəli xidmətləri və bölgələrə diqqəti ilə seçilən mobil operator “Nar” Salyan şəhərində yeni mağazasını istifadəyə verdi. Salyan şəhəri, Y.Qasımov küçəsi 7 ünvanında açılan yeni “Nar” mağazasında abunəçilərə müştəri xidmətləri, mobil nömrələrin satışı, mobil telefon və aksesuarların təqdim olunması kimi xidmətlər göstərilir.

Mobil operator bölgələrdə açılan hər yeni mağazanı təkcə satış və xidmət şəbəkəsinin genişləndirilməsi olaraq deyil, həm də sakinlərlə birbaşa əlaqə qurmaq imkanı olaraq dəyərləndirir. Bu dəfə də yerli əhali üçün açıq keçirilib

tədbir zamanı, “Nar” rəhbərliyi mağazaya gələn müştərilərlə söhbət apararaq, onların istəklərini və gözləntilərini birbaşa özlərindən öyrəndi. Bu addım telekommunikasiya sahəsində ən sərfəli məhsulları yüksək keyfiyyətli xidmətlərlə təqdim etmək məqsədindən irəli gəlir və “Nar”ı regionlardakı müştərilərə daha yaxın edir.

Hazırda 2,2 milyon abunəçiyə yüksəkkeyfiyyətli rabitə xidmətləri göstərən “Nar” son 6 ildə Müştəri Loyallığı İndeksində görə ölkədə lider mobil operatorudur. Mobil operator müştəriyönümlülük strategiyasına sadıq qalaraq sərfəli qiymət qarşılığında üstün xidmət təqdim edir.

Türkmənistan qaz bazarlarını itirir

Amerikanın türkmən qazının İran vasitəsilə İraqa nəqli-nə veto qoyması Aşqabadla Bağdad arasında razılaşmanı pozub. İraq ikinci dərəcəli sanksiyalar qorxusundan 9 milyard kubmetr qaz idxalını ləğv etmək məcburiyyətində qalıb. Vaşinqton məhdudiyyətlər altında olan İranın bundan faydalanmasının qarşısını almağa çalışır. Bu arada ABŞ-ın "Taliban"a qarşı sanksiyaları ilə bağlı maneələr TAPI (Türkmənistan-Əfqanıstan-Pakistan-Hindistan) layihəsinin həyata keçirilməsi perspektivlərinə təsir edir və ekspertlərin fikrincə, bu layihənin məqsədi Türkmənistanı Transxəzər marşrutundan istifadə etməyə məcbur etməkdir.

İyulun əvvəlində İraqın Energetika Nazirliyinin nümayəndəsi Əhməd Musa türkmən qazının idxalı üçün sənədlərin hazır olduğunu bəyan edib: İraq xəbər agentliyinin məlumatına görə, inzibati, texniki və logistik prosedurlar tamamlandı. Bu qaz İran idxalının azalmasını kompensasiya etmək və gücü 2000 MVt-dan çox olan elektrik stansiyalarının işini dəstəkləmək üçün nəzərdə tutulmuşdu. Tədarüklər svop sazişi əsasında həyata keçirilməli idi: Türkmənistan qazı İrana tədarük ediləcək, bu da öz növbəsində mövcud boru kəmərləri vasitəsilə İraqa ekvivalent həcmdə qaz verəcək. Bu, xüsusilə siyasi və texniki amillərlə əlaqədar olaraq İrandan Bağdada qaz nəqlinin kəskin şəkildə – sutkada 45 milyon kubmetrdən 20 milyon kubmetrə qədər azalması nəzərə alınmaqla aktual idi. Yeni saziş İraqın enerji defisitini bağlamağa kömək edəcək.

İraqın Elektrik Nazirliyi kredit xətti açmaq və Türkmənistanla vəsait köçürmək üçün İraq Ticarət Bankı vasitəsilə bank prosedurlarının tamamlanmasını gözləyirdi. Bununla belə, Reuters-in məlumatına görə, Vaşinqton xəbərdarlıq edib ki, razılaşmanın davam etdirilməsi İraq bankları və maliyyə qurumlarına qarşı sanksiyalara səbəb ola bilər. ABŞ Maliyyə Nazirliyi vəziyyətlə bağlı şərh verməyib. Bağdad ABŞ hökuməti ilə birlikdə yeni enerji təchizatçıları axtarışına başlayıb. İxracını şaxələndirməyə və

Aşqabad ABŞ-ın ikinci dərəcəli sanksiyalarından qurtulmaq üçün Azərbaycanı seçir

Çindən asılılığını azaltmağa çalışan Türkmənistan üçün bu uğursuzluq SWAP tədarüklərinə əsaslanan perspektivli strategiyalarından birini pozur.

Çoxdan əziyyət çəkən TAPI qaz kəmərinə də problemlər yaranır. Türkmənistan hakimiyyəti hələ 1990-cı illərin əvvəllərində böyük Qərb şirkətləri ilə əməkdaşlıqdan imtina edib, çünki onlar investor kimi daha az rol oynaya və Türkmənistanın daxili və xarici siyasətinə daha çox təsir göstərə bilərdilər. Nəticədə Türkmənistan hakimiyyəti TAPI Boru Kəmərinin (90%-i dövlətə məxsus Türkmənqaz konsernine məxsusdur) yaratdı. O, müstəqil şəkildə maliyyə axtarmağa başladı və öz vəsaitindən istifadə edərək, "Arkadağ Işıqlı Yol" adlı TAPI boru kəmərinin birinci mərhələsinin tikintisinə başladı. 153 kilometrlik bu hissə türkmən qazını Əfqanıstanın Herat vilayətinin mərkəzi olan Herata çatdırmaq üçün nəzərdə tutulmuşdu. Lakin ABŞ-ın Əfqanıstanın yeni hakimiyyət orqanlarına tətbiq etdiyi sanksiyalarla bağlı problem və çətinliklər çoxalıb. 2023-cü ildə Aşqabad ABŞ-dan TAPI qaz kəmərinin tikintisinə icazə vermək üçün Taliban hökumətinə qarşı sanksiyaları yumşaltmağı xahiş edib. Hətta Türkmənistan lideri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov 2025-ci ilin martında qeyd edib ki, "layihənin həyata keçirilməsi çoxsaylı hüquqi, kommersiya və maliyyə

məsələlərinin həlli ilə bağlıdır. TAPI qaz kəməri layihəsi çərçivəsində neft-qaz sektorunda işlər beynəlxalq təcrübədə müəyyən edilmiş norma və standartlara uyğun aparılmalıdır". Hazırda tamamlanan "Arkadağ Işıqlı Yol" marşrutunun uzunluğu məlum deyil.

"İnvestisiyaların cəlb edilməsi, ilk növbədə TAPI-nin tikintisi üçün Türkmənistan hakimiyyəti 23-24 aprel 2025-ci il tarixlərində Kuala-Lumpurda Türkmənistan İqtisadiyyatına Xarici İnvestisiyaların cəlb edilməsi üzrə Beynəlxalq Forum keçirib", - deyə Qarayev xatırladı. Lakin bir gün əvvəl, aprelin 22-də Hindistanın Cammu və Kəşmir bölgəsindəki Pahalqam şəhəri yaxınlığında, demək olar ki, TAPI marşrutunun təqdimatı ilə eyni vaxtda terror aktı baş verdi. TAPI qazının hipotetik alıcıları olan Hindistan və Pakistan arasında genişmiqyaslı hərbi toqquşma baş verdi. Bəzi müşahidəçilər hücumu birbaşa olaraq TAPI-nin tikintisinə və gələcəyinə qarşı təxribat aktı kimi göstərirlər.

Qarayev hesab edir ki, İranın qaz nəqli infrastrukturundan istifadə etmək və ya digər ölkələrlə ticarət etmək planları, indiki halda SWAP tədarükləri vasitəsilə ayrıca saziş bağlanmış İraqa da oxşar problemlərlə üzləşir. İlin əvvəlində İran Türkmənistan yataqlarından Qərbə tranzit dəhlizinin yaradılması üçün öz vəsaiti hesabına, o cümlə

dən Türkmənistanda infrastrukturun tikintisinə başlamaq niyyətini açıqlayıb. Bu layihənin statusu da hazırda məlum deyil və Qarayevin sözlərinə görə, o, ABŞ-ın İrana qarşı eyni sanksiyaları ilə üzləşib.

Göründüyü kimi, bu qaydanın istisnaları var. Məsələn, ABŞ-ın Türkmənistandakı səfiri Metyu Klimov 2024-cü ildə bəyan etmişdi ki, türkmən qazının İran vasitəsilə Azərbaycana SWAP vasitəsilə satışı ABŞ sanksiyalarına məruz qalmayacaq. Bu dövrü satınalmalar Azərbaycan tərəfindən TANAP-TAP boru kəməri ilə Avropaya qaz tədarüku üzrə öhdəliklərini yerinə yetirmək məqsədilə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) ilə Türkmənqaz arasında 2021-ci ildə imzalanmış və ildə 1,5-2 milyard kubmetr həcmində müqavilə əsasında həyata keçirilib.

Eyni zamanda, ABŞ səfiri Türkmənistan qazını Avropaya nəql edə biləcək Transxəzər Boru Kəmərinin tikintisinə dəstəyini ifadə edib. Aydın olur ki, türkmən qazı müxtəlif intriqalar və manipulyasiyalarla yeganə "əsl və düzgün" marşruta - Xəzər dənizi vasitəsilə Avropaya doğru sövq edilir. Təbii ki, layihənin əsas operatoru ilə bağlı sual yaranır və bu rol üçün artıq pərdəarxası mübarizə gedir.

Azərbaycan artıq dövlətə məxsus ADNOC-un (Əbu-Dabi Milli Neft Şirkəti, BƏƏ) beynəlxalq investisiya qolu olan XRG ilə Cənub Qaz Dəhlizinə investisiyalarla bağlı memorandum imzalayıb. Sənədin təfərrüatları verilmir, lakin ADNOC və XRG 2025-ci ilin aprelində Malayziyanın Petronas şirkəti ilə birgə neft yatağının gələcək işlənməsi üçün Türkmənistan hökuməti ilə böyük saziş imzalayıb. Bununla belə, layihə ilə maraqlanan yeganə regional oyunçu onlar deyil. Mühüm aspekt həll olunmamış qalır: Aİ-yə qaz tədarüku üçün uzunmüddətli müqavilələr.

Bununla belə, Azərbaycan əlavə vəsait cəlb etmədən Avropaya qaz tədarükünü təxminən 60% artırıb. Amma bu tədarüklərin sabitliyini təmin etmək və onların həcmi artırmaq üçün qaz kəmərinin genişləndirmək lazımdır. Bunun üçün isə Avropalı alıcıların uzunmüddətli müqavilə zəmanətləri, eləcə də onların Aİ-dəki maliyyə qurumlarının dəstəyi lazımdır. Ancaq indi vəziyyət kəskin şəkildə dəyişib və Azərbaycanla Türkmənistan arasında münasibətlərin kəskin istiləşməsi səbəbindən SOCAR Türkmənistanın maraqlarının lobbicisi kimi faktiki olaraq fəaliyyət göstərir, təbii ki, Türkmənistan qazının Avropaya təklif olunan tranzitində əsas oyunçu kimi öz maraqlarını da unutmaz.

V.VƏLİYEV

P.S. Məqalədə Türkmənistandakı mənbələrə istinadlar var

Gürcüstanda keçirilən yerli hökumət seçkilərində hakim “Gürcü arzusu” partiyası növbəti dəfə böyük fərqlə qalib gəldi. Mərkəzi Seçki Komissiyasının ilkin məlumatlarına görə, hakim partiya namizədləri Tbilisidə və digər özünüidarəetmə şəhərlərində mer postlarını qazandılar. Seçkilərdə iştirak edən Lelo (bir neçə regionda) və Qırçı (Tbilisidə) partiyaları kiçik fərqlərlə Gürcüstanda sakrebulo kimi tanınan yerli idarəetmə orqanlarında yer qazandılar. Qalan iştirakçılar seçki baryerini keçə bilmədilər.

Gürcüstan müxalifətinin ən radikal hissəsi – “Milli Hərəkət” və onun ətrafında cəmləşən partiyalar bu dəfə seçkilərə qatılmadıqdan (onlar boykot elan etdilər), məntəqələrdə vəziyyət sakit idi, seçkilər faktiki olaraq insidensiz və təxribatsız keçdi, seçici fəallığı əvvəlki yerli seçkilərdən az fərqləndi. Beləliklə, müxalifətin seçkilərin baş tutmayaacağı ilə bağlı proqnozları reallaşmadı.

Səsvermə prosesi başa çatdıqdan sonra hökumətyönlü “İmedi” televiziya şirkəti GORBI təşkilatının sifarişli ilə nəticələri Mərkəzi Seçki Komissiyasının sonradan açıqladığı nəticələrlə faktiki olaraq üst-üstə düşdüyü “exit-poll”ları dərc etdi. Səsvermə prosesi başa çatdıqdan və məntəqələr bağlandıqdan sonra hakim partiyanın liderləri

Qərbin Gürcüstanda hakimiyyəti devirmək planı baş tutmadı

*Baş naziri İrakli Kobaxidze:
“Tbilisidəki iğtişaşlar xarici kəşfiyyat
xidmətləri tərəfindən təşkil olunub”*

vaxtında meydandan yoxa çıxan Murtaz Zodelava daha sonra yenidən peyda olub və “qanuni” prezident Kavelaşvilinin iqtidatına hücumu rəhbərlik etdiyini açıqlayıb. O, pərəstişkarlarını hakimiyyətin artıq müxalifətin əlində olduğuna inandıraraq və söz verib ki, tezliklə ölkədən qaçmağa çalışan “xəyalpərestlər” hamı görəcək. Müxalifət liderlərinin fikrincə, “Gürcü arzusu” liderlərinin buna vaxtları olmayacaq, çünki onlar dəmir barmalıqlar arxasına düşəcəklər.

Hadisələr zamanı dinc inqilabın lideri olduğunu iddia edən Paata Burçuladze də Rustaveli prospektindən yoxa çıxıb və daha sonra xəstəxanaya yerləşdirilib. Daha sonra o, özünü pis hissə etdiyini və müayinəyə getdiyini bildirib.

Bu şiddətli etiraz və iğtişaşlar zamanı həm seçkilərdə iştirak edən müxalifət partiyaları, həm də özünü Gürcüstanın legitim prezidenti hesab etməkdə davam edən Salome Zurbəşvili radikalardan qəti şəkildə uzaqlaşdırılır. Görünür, hakimiyyət və hüquq-mühafizə orqanlarının reaksiyasını nəzərə alaraq, o, “alibi” əldə etmək qərarına gəlib.

Orbeliani meydanı və Rustaveli prospektində iğtişaşlar gecə saatlarına qədər davam

“Gürcü arzusu”nun qərargahına toplaşaraq seçicilərinə düzgün seçim etdiklərinə görə minnətdarlıq sözləri ilə müraciət etdilər.

Partiyanın təsisçisi və fəxri sədri Bidzina İvanişvili qələbəni “həqiqətən təsirli” adlandırdı, Gürcüstanın və onun bütün tarixinin belə bir qələbəyə layiq olduğunu bəyan edərək ölkənin “dünyada mütləq öz layiqli yerini tutacağına” söz verdi.

Baş nazir İrakli Kobaxidze, parlamentin spikeri Şalva Papuaşvili və Tbilisinin yeni seçilmiş meri Kaxa Kaladze də öz çıxışlarında partiyanın yaradıcısı B.İvanişvilinin yerli seçkilərdəki hazırkı qələbədə xüsusi əhəmiyyətini və töhfəsini vurğulayaraq, buna görə dərin minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Səsvermədən sonra seçkilərə dəvət olunmuş beynəlxalq müşahidəçilər də ilkin qiymətləndirmələrini etdilər. ATƏT/DTİHB bu dəfə Gürcüstandakı seçkiləri izləməkdən imtina etdi. Ola bilsin ki, əsas Avropa bürokratiyasının fikirlərindən kənara çıxacaq qiymətləndirmələrdən qaçmaq üçün təşkilat ilkin hesabatına yenidən baxmaq məcburiyyətində qaldı və yekun nəticə bütün tərəfləri öz xeyrinə hər cür şərhə açıq qoyacaq formada təqdim edildi.

Mərkəzi Seçki Komissiyasının məlumatına görə, oktyabrın 4-də Gürcüstanda yerli seçkiləri 28 beynəlxalq və 27 yerli təşkilatın nümayəndəsi müşahidə edib. Onlar yekdilliklə seçkilərin azad, ədalətli və demokratik standartlara uyğun keçirildiyini bəyan ediblər. Həmçinin yerli seçkilərdə demək olar ki,

hər yerdə tətbiq edilən və müşahidəçilərin fikrincə, saxtakarlıq ehtimalını aradan qaldıran yeni elektron səsvermə sistemini yüksək qiymətləndiriblər.

Bu arada Tbilisinin mərkəzi küçələrində vəziyyət fərqli idi. Radikal müxalifət “hakimiyyətin dinc yolla devrilməsi”nin “gizli” planını hazırlamışdı və bunu son dəqiqəyə qədər gizli saxladı. Plana gürcü opera müğənnisi Paata Burçuladze və Milli Hərəkətin bir neçə üzvü, o cümlədən Mixail Saakaşvilinin prezidentliyi dövründə keçmiş baş prokuror Murtaz Zodelava rəhbərlik edirdi. Radikalın ölkənin hər yerindən, ümumilikdə 10 minə yaxın olmayan adamları gətirmişdir, onların əksəriyyəti paytaxta gəlişlərinin məqsədindən xəbərsiz idi və sadəcə olaraq vəd edilən pul mükafatını gözləyirdi. Azadlıq meydanında keçirilən mitinqdə Zodelava və Burçuladze hadisələrin inkişafı ilə bağlı “gizli plan”ın təfərrüatlarını açıqladılar.

Bu planın bəndlərindən biri də hakimiyyətin müxalifətə keçməsinə sonra “Gürcü arzusu”nun bütün liderlərinin həbsi idi. Müxalifət hakimiyyəti ələ keçirmək üçün əvvəlcə ən aqressiv müttəfiqlərindən bəzilərinə – qaz maskaları, bel çantaları və digər “uyğun” geyimlər taxmış gəncləri Gürcüstan prezidentinin iqamətgahına göndərdi. Onlara ora hücum etmək əmri verildi. Bu, hakimiyyət üçün sürpriz olmaq məqsədi daşıyırdı.

Camaat iqamətgahının ətrafındakı dəmir çəpəri dağıdılsa da, radikalıların gözləyən xüsusi təyinatlılar oranı ələ keçirməyə mane

oldular. Hücum əməliyyatının iştirakçıları Orbeliani meydanına çıxarıldı, xüsusi təyinatlılar kordon yaratdılar, lakin işğalçılar öz planlarını həyata keçirməyə davam etdilər: meydana yerləşən kafe və restoranların vitrinlərinin şüşələrini, qapılarını sındırdılar, ləvazimatları sındıraraq çölə atdılar. Əşyaların hamısını üst-üstə yığıb, əvvəlcədən hazırladıqları benzini səpərək yandırdılar. Bu proses kütləvi qara-qışqırıq və söyüşlərlə müşayiət olunurdu.

Xüsusi təyinatlılar radikalı su şırnaqları ilə ram etməyə çalışsalar da, onların yaxşı təchiz edilmiş, təlim keçmiş və hazırlıqlı olduğu görünürdü və dağılma əlaməti yox idi. Gözyaşardıcı qaz balonları da az kömək etdi. Etirazçılar hüquq-mühafizə əməkdaşlarına daş, dəmir əşyalar və gözyaşardıcı qaz qumbaraları atdılar. Daxili İşlər Nazirliyinin məlumatına görə, radikalıların toqquşma zamanı 14 polis əməkdaşı yaralanıb, onlardan birinin bıçaq xəsarəti ilə vəziyyəti ağırdır.

Az sonra etirazçılara Rustaveli prospektindən əlavə qüvvələr gəlib. Etiraz aksiyası Orbeliani meydanına bitişik küçələrə keçib. Burada radikalıların dayanmış avtomobillərə benzin tökərək yandırdılar, yoldan keçənləri təhqir ediblər, hətta etirazçıların kordonunu keçərək evinə keçməyə çalışan yerli sakinin binasına soxularaq ona fiziki təzyiqlər ediblər.

Hadisələri lentə alan İctimai Televiziya və İmedi Televiziyasının çəkiliş qrupları da təhqir olunub.

Rustaveli prospektində etirazın qızğın

etdi. Bir neçə il əvvəl əsaslı təmir edilmiş Orbeliani Meydanı xarabalıq səhnəsinə çevrildi: restoran avadanlıqlarının yandırılması, qalıqları, zədələnmiş səki daşları (etirazçılar daşları qoparıb polisə və çevik qüvvələrə atıblar), dağıdılıb talan edilmiş kafe və mağazalar, plastik baloncuklar və odlu qazlar yandırılan zibil dağları... Polis və çevik qüvvələr sonda bütün etiraz yerlərini təmizlədi. Bir sıra etirazçılar, eləcə də təşkilatçılar Murtaz Zodelava, Paata Burçuladze və başqaları həbs edilib. Saxlanılanlara qarşı irəli sürülən ittihamlar arasında konstitusiya quruluşunun zorakılıqla dəyişdirilməsi və ya Gürcüstan dövlətinin devrilməsinə çağırışlar var.

Hadisələri dəyərləndirən Gürcüstanın baş naziri İrakli Kobaxidze bildirdi ki, Tbilisidəki iğtişaşlar xarici kəşfiyyat xidmətləri tərəfindən təşkil olunub. İqor Kobaxidze brifinqdə dedi: “Xarici xüsusi xidmət orqanlarının təşkil etdiyi etiraz aksiyası zamanı dövlətçiliyimizə hücum etməyə cəhd edənlərin hamısı sərt cavab alacaq. Gürcüstan elə ölkə deyil ki, orada xarici kəşfiyyat xidmətlərinə hökuməti devirmək imkanı verilsin”.

Baş nazir bəyan etdi ki, hökumət “Milli Hərəkət”in bir partiya olaraq qadağan edilməsi tələbi ilə mütləq Konstitusiya Məhkəməsində iddia qaldıracaq. Çay Tsulakvaninin rəhbərlik etdiyi müvəqqəti parlament komissiyasının apardığı araşdırma nəticəsində üstü açılan cinayətlərə 4 oktyabr 2025-ci il hadisələri də əlavə oluna-
caq.

Elçin Bayramlı

“TDT-nin Zirvə Görüşü regional sülh və təhlükəsizlik üçün əhəmiyyətlidir”

“Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə Görüşü mühüm tarixi hadisədir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında millət vəkili Hikmət Babaoğlu deyib. Onun sözlərinə görə, hazırda bu dinamik inkişaf edən və hər keçən gün beynəlxalq nüfuzu artan təşkilat getdikcə beynəlxalq münasibətlər sistemində global aktorlardan birinə çevrilməkdədir:

“Azərbaycan Prezidenti Şurada keçirilən beynəlxalq konfrans zamanı

bildirmişdi ki, “Biz Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə birlikdə yeni dünya nizamında güc mərkəzlərindən biri ola bilirik. Mənə elə gəlir ki, zirvə görüşündə regional sülhü, əməkdaşlı-

məxsus olan Böyük Türk dünyasının coğrafiyasında - Dunay çayı hövzəsinə qədər uzanan və dövlət qurmaq bacarığı olan əcdadlarımızın bizə miras qoyduğu geniş torpaqlarda bu

ğı və təhlükəsizliyi müzakirə edən liderlər məhz bu istiqamətdə müvafiq institusional mexanizmlərin hazırlanması ilə bağlı qərarlar qəbul edəcəklər. Türk Dövlətləri Təşkilatının Qəbələdə keçirilən Zirvə Görüşünün əsas gündəmi – sülh və təhlükəsizlikdir. Bu gün dünyanın ən çox ehtiyac duyduğu dəyər sülhdür. Sülhə aparan yol isə iqtisadi inteqrasiya, rifah və təhlükəsizlikdən keçir. Tarixən bizə

gün sülhə böyük ehtiyac var. Bu isə öz növbəsində Türk Dövlətləri Təşkilatının qarşısında tarixi bir məsuliyyət və çağırış yaradır. Mən inanıram ki, 2009-cu ildə Naxçıvanda yaradılmış bu təşkilat, növbəti mərhələdə öz missiyasını yeni dünya nizamında layiqincə yerinə yetirməyi bacaracaq”.

Ziya Hikmətoğlu

Elcin Bayramli

Cızığından çıxan toy və yas mərasimləri

Özbəkistan hökuməti toylara dəvət olunan qonaqların sayının 200-dən çox olmamaq şərti ilə məhdudlaşdıran qərarı təsdiqləyib. Həmçinin əlavə xərclərə səbəb olan ritualların keçirilməsi də qadağan edilib. Analoji qaydalar bir sıra başqa ölkələrdə də tətbiq olunur. Bəs toy mərasimlərinin tamamilə cızığından çıxdı, eybəcər şouya çevrildiyi, yas mərasimlərinin isə ifratçılıqla zəngin yemək-ichmək məclisinə döndərildiyi Azərbaycanda da bu qaydaları tətbiq etmək olarmı? Cavab təbii ki, “bəli” olmalıdır. Çünki bir sıra məsələlər var ki, onları maarifləndirmə yolu ilə həll etmək olmur, yalnız inzibati üsullarla həll etmək olar.

Açıq şəkildə Azərbaycanda milli-mənəvi dəyərlərimizə terror gedir. Mədəniyyətimizə, məişətimizə, psixologiyamıza yad olan, tamamilə zidd olan, insanlarımızı zərər vuran tendensiyalar dəbə salınır. Fakt budur ki, dəbdəbə göstərişi və bəhsəbəş yarışları insanlarımızı sosial-maddi cəhətdən zərər vurur: Artıq çoxdandır ki, Azərbaycanda toy və yas mərasimləri həddindən artıq cızığından çıxıb, sifətini itirib. Bütün milli-mənəvi dəyərlərimizə tamamilə zidd olan eybəcər bir mərasim formasına gəlib. Bu birbaşa mənəvi deqradasiyanın göstəricisidir. İstər yas yeri, istər toy olsun- şouya çevrilib. Bu dəbdəbə, bəhsəbəş insanları kreditə, sələmə, borca salır. Belə mərasimlər heç bir tərəfə fayda gətirmir- nə toy və ya yas sahibinə, nə də qonaqlara. Yalnız bu işləri gəlir yerinə çevirən biznes obyektlərinə fayda verir.

İndiki biabırçı mərasimlərdə spirtli içkilər içərək dava salmaqdan, bir-birinə sataşmaqdan, sarsıdıcı səs terrorundan, dəhşətli bir israfçılıqdan tutmuş heç nə ürəkaçan deyil. Stolların üstü 3 mərtəbə 70 cür yemək içməklə doldurulur. Bu, dini cəhətdən də günahdır. Süfrəyə verilənlərin çoxu zay olub zibilliyə atılır. Nəticədə toylara yazılan pulun məbləği 100-200 manata qalxır. Təsəvvür edin ki, bir ölkədə minimum maaş 400 manatdır. Bir evə 1 ayda 3-4 dəvətnamə gəlir. Hər toya minimum 100 manat yazdırılmalıdır. Bu ailə faktiki surətdə acından ölməlidir. Bu da sosial-mənəvi terrordur.

Təcrübə göstərir ki, biz bu məsələləri maarifləndirmə yolu ilə cəmiyyətə izah edə bilmirik. Ümumiyyətlə, bizim cəmiyyətdə heç bir sahədə, heç vaxt maarifləndirmə effekt verməyib. Yalnız inzibati üsullarla, hüquqi tənzimləmələrlə, normativlər qoymaqla, bu məsələləri yoluna qoymaq olar.

Son vaxtlar bəzi rayonlarda zəngin əhəsan süfrələrinə, dəbdəbəli yas məclislərinə qadağa qoyulub. Bunu bütün ölkə ərazisində tamamilə qəti şəkildə tələb kimi qoyub tətbiq etmək lazımdır. Biz yas məclisinə qarnımıza çoxlu yeməklər doldurmaq üçün getmirik, əzizi vəfat edən yaxınımıza təskinlik verməyə, bu ağır gündə yanında olmaya gedirik. 2-3 saat yemək yeməmək heç nə olası deyil.

Hazırkı ifratçılıqla və zəngin süfrələrlə müşayiət olunan yas məclislərinin dinə zərər qədər də aidiyyəti yoxdur, əksinə bu, din tərəfindən tamamilə qadağan edilir. Bugünkü toy mərasimlərinin də Azərbaycan xalqına, onun mədəniyyətinə zərər qədər də aidiyyəti yoxdur. Tamamilə qeyri-mənəvi, qeyri-təbii, qeyri-millî bir mərasimdir. Bu sadəcə dəhşətli bir israfçılıq, yad musiqilərin, insanların hay-həşirinin müşayiətilə görməmişcəsinə yeyib-ichmək, atılıb-düşmək mərasimidir. Belə toyların Azərbaycan mədəniyyətinə heç bir aidiyyəti yoxdur. Azərbaycan toyu 20 ildən çoxdur ki, sıradan çıxıb. Onun yerinə əcaib hoqqabazlıqlarla, hədsiz israfçılıqla, xarici mahnıların dəhşətli hay küyü ilə müşayiət olunan əcaib bir şou mərasimi gətirilib.

Toyun hangəməsi ziyafət şousu ilə də bitmir. Toy karvanında maşın yarışları, yolu kəsib pul almaq kimi saxta adətlər də var. İnsanları soğan qabığı kimi soyub çıxartmaqdan başqa heç nəyə yaramır.

Son vaxtlar toylarda Azərbaycan mahnılarına çox az rast gəlinir, hətta “Vağzal”-ı belə ləğv ediblər. Toylarda Avropa musiqisi və xarici mahnılar səslənir.

Əlbəttə, istisnalar da var. Tək-tük hallarda kimsə normal toy edir.

Əgər biz həqiqətən milli-mədəniyyətimizi, irsimizi, mənəvi dəyərlərimizi qorumaq istəyiriksə, bu işə dövlət əl qoymalıdır. Dövlət - necə ki, başqa ölkələrdə bunu edirlər- birbaşa standartlar müəyyənləşdirməlidir. Normativlər, konkret tələblər qoyulmalıdır və bunu pozanlar cəzalanmalıdır.

Bu biabırçılıqlara birdəfəlik son qoyulmalıdır. Jurnalistlər davamlı şəkildə bu məsələni aktuallaşdırmalıdır. Əgər biz azərbaycanlıyıqsa və bizim milli-mənəvi dəyərlərimiz varsa, bunun qarşısını almalıyıq. Məsələ tam düzəlməyə qədər bunun üzərinə gedilməlidir. Deputatların yaxasından yapışıb bu məsələləri parlamentdə müzakirəyə çıxarmaq və qanuna salmaq tələb olunmalıdır. Dövlətdən başqa bunun qarşısını alacaq qüvvə yoxdur.

İşıqfor əhvalatları

Sahil metrosunun yaxınlığında bir ışıqfor var. Vallah, orada hər gün o qədər maraqlı söhbətlər, hadisə və mənzərələr olur ki, adam bilmir, hansına qulağını versin, hansına gözünü.

Ötən həftənin 1-ci günü:

Sahil bağının yanın ilə qızılı-oğlanlı bir dəstə gənc gəlirdi. İşıqfora yaxınlaşanda gördülər ki, ışıqfor qırmızı işığını yandırır. Lakin aşağıda tıxac olduğundan maşınlar dayanıb, keçid də boşdur. O tərəfə baxdılar, bu tərəfə baxdılar, dedilər ki, getdik ey. Keçidin yarısında tıxac açıldı, maşınlar şütüməyə başladı, gənclər də. Baxırsan, deyirsən, bəhbəh, belə yerdə necə olmayasan gənc?..

Ötən həftənin 2-ci günü:

Bir dəstə gənc qız gəlib metroya tərəf olan ışıqforda dayandılar. Yənə qırmızı işıq yanır, lakin sakitlikdir.

FELYETON

Qızlardan biri o birilərə dedi ki, ay qızlar, nəyə dayanmışıq ki?.. Elə bunu demişdi ki, qızlar necə götürüldüsə, bir-iki saniyənin içərisində o biri tərəfdə oldular. Orada dayananlardan onlardan ilham alıb yolu qırmızı ışıqda keçənlər də oldu. Belə baxırsan, deyirsən, maşallah, gənclik budur, bax...

Ötən həftənin 3-cü günü:

Dayanmışam ışıqforun altında, gözləyirəm ki, yaşıl yansın. Yaşıl da yanınca qırmızıdacı cavan-yaşlı mənə tərəf gəlir. Sanki gözlərindən üzərimə bu ifadələr yağır: başın xarab olub, niyə dayanmışan orada? Keç, get də. Mən də tez nəzərlərimi onların üzündən ayırdım ki, daha çox məzəmmətə məruz qalmayım.

Ötən həftənin 4-cü günü:

Yənə dayanmışam ışıqforun altında, gözləyirəm. Bir dəstə oğlan gəldi. Qırmızı ışıqda maşınların arasından necə süzə-süzə keçirdilsə, deyirsən bəlkə maraqlı bir “şou”ya baxırsan. Maşınlar siqnallayır, bunlar hündürdən gülür. Sanki bir-biri ilə yarışdılar. Camaat da nə etsin, onlara tamaşa edirdi. Belə baxırsan, deyirsən, maşallah, gör necə ilan kimi qvrılıb açılırlar maşınların arasında. Heyif deyil, cavan olmaq...

Ötən həftənin 5-ci günü:

Yənə həmin məkan, həmin ışıqfor. Dayanmışıq camaatla birlikdə, yaşılı gözləyirik. Lakin qırmızıda həmişəki kimi keçən keçəndir. Bir azdan yaşıl işıq yandı. Lakin zolağın üstündəki maşınlar imkan vermir ki, keçək o yana. Camaatın yolunu kəsib arxayın, heç nə olmaybmış kimi dayanmışdılar. Elə bil hələ minnət də edirdilər ki, nə olsun yaşıl yanır, görmürsünüz yol yoxdur, gözləyin bir iki dəfə qırmızı yaşıla, yaşıl qırmızıya yerini versin, sizin də yolunuz açılsın da...

Nə deyim, vallah, bütün bu mənzərələrin fonunda şairin “Belə yerdə qalan, vallah, vərəmlər” misrasından sava-yı nədəncə başqa nə isə fikirləşə bilmirəm...

Mətanət Məmmədova

Doğum xəritələri: elmi, yoxsa inancılı baxış?

Astroloji elminin əsas alətlərindən biri də doğum xəritəsi və ya digər adı ilə natal xəritədir. Bu xəritə, bir insanın doğulduğu andakı göy cisimlərinin mövqelərini əks etdirir və astroloqlara həmin insanın şəxsiyyəti, potensialı, emosional reaksiyaları və həyatda qarşılaşa biləcəyi əsas hadisələr haqqında fikir yürütmək imkanı verir.

Günəş – şəxsiyyət, iradə, həyat enerjisi
Ay – emosiyalar, instinkt, ailə münasibətləri
Merkuri – düşüncə və ünsiyyət
Venera – sevgi və dəyərlər
Mars – iradə və mübarizə ruhu və s.

3. Ev sistemi

Doğum xəritəsindəki 12 ev, insan həyatının müxtəlif sahələrini – şəxsi həyat, ailə, karyera, münasibətlər, maliyyə, səyahətlər və s. – təmsil edir. Məsələn:

1-ci ev – şəxsiyyət və xarici görünüş

7-ci ev – evlilik və tərəfdaşlıqlar

10-cu ev – karyera və sosial status

4. Aspektlər

Planetlər arasında olan bucaqlar

bəzilərində isə sadəcə əyləncə və maraq məqsədilə izlənilir. Elmi cəmiyyətlərdə isə skeptisizm üstünlük təşkil edir.

1. Qərb dünyasında (ABŞ, Avropa)

ABŞ-da edilən sorğulara görə, insanların təxminən 30-40%-i astroloji inancların "bəzən doğru" və ya "əhəmiyyətli" olduğunu düşünür. Z nəslə və milleniallar (gənc nəsil) arasında astroloji tətbiqlər (Co-Star, The Pattern kimi) çox populyardır. Bir çox insan astroloji proqnozları özünü tanımaq və emosional tənzimləmə üçün istifadə edir. Astroloji Qərbdə çox zaman pop-kultura elementi kimi də istifadə olunur – jurnallarda, sosial şəbəkələrdə gündəlik bürc proqnozları yayımlanır.

2. Hindistan və Nepal – Vediq Astroloji (Jyotish)

Burada doğum xəritəsi (Janma Kundali)

araşdırmalar göstərib ki, planetlərin və ulduzların insan şəxsiyyətinə və həyat hadisələrinə təsiri təsadüfi və statistik cəhətdən təsdiqlənməyib.

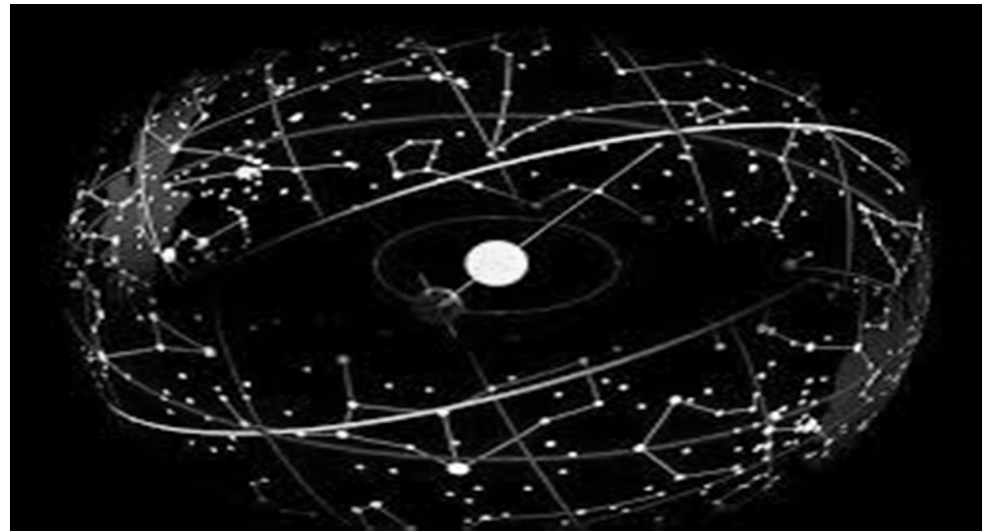
Təkrarlanabilirlik və obyektivlik yoxdur: Eyni doğum məlumatları əsasında müxtəlif astroloqlar fərqli proqnozlar verə bilərlər.

Astronomiya ilə fərqli yanaşma: Elm planetlərin yerləşməsini hesablayır, amma onların insanların həyatına təsir etdiyini sübut etmir.

2. Psixoloji və sosial perspektiv

Bir çox insan doğum xəritələrini özünü anlama və həyatına istiqamət vermək üçün bir vasitə kimi istifadə edir. Bu, bəzən belə təzahür edir:

Placebo effekti: İnsanlar xəritələrdə təsvir olunan xüsusiyyətlərə diqqət yetirdikcə, həmin davranışları daha çox nüma-

nikahlar, karyera seçimi, uşaq planlaşdırılması kimi həyatı qərarlarda əsas rol oynayır. Astroloqlar cəmiyyətin nüfuzlu üzvləridir. Hətta bəzi universitetlərdə Vediq astroloji fakültələr mövcuddur.

3. Çin

Çin astrologiyası 12 illik dövrə əsaslanır və doğulan ilin heyvan simvolu ilə müəyyən olunur (məsələn, Əjdaha ili, İlan ili). Fəlsəfi və simvolik yanaşma: Bu sistem Taoist və Buddist anlayışlarla sıx bağlıdır. Yeni il təqvimini və digər əlamətlər (elementlər – od, su, torpaq və s.) insan taleyi haqqında məlumat verir.

4. Latin Amerikası və Orta Şərq

Xüsusilə qadınlar arasında bürclərə maraq yüksəkdir. Dinlə ziddiyyətli olsa da, bir çox insan onu sadəcə "köməkçi vasitə" və ya "əyləncə" kimi qəbul edir. Televiziya və qəzetlərdə gündəlik bürclər geniş yer alır.

5. İslam dünyasında (Azərbaycan, Türkiyə, ərəb ölkələri)

Ənənəvi İslam düşüncəsinə görə, gələcəyi yalnız Allah bilər. Astroloji ilə məşğul olmaq və ona inanmaq günah sayılır. Buna baxmayaraq, bir çox müsəlman ölkəsində bürclərə maraq yaygındır, xüsusilə sosial şəbəkələrdə və mediada.

Doğum xəritələri həqiqətən doğrudurmu?

1. Elmi baxış

Müasir elm və astronomiya sahəsində doğum xəritələrinin – yeni astroloji bürclərin və planetlərin insan xarakterinə, taleyinə təsiri haqqında heç bir elmi sübut yoxdur. Çoxsaylı

yiş etdirirlər.

Soğurma effekti (Barnum effekti): Astroloji təsvirlər çox vaxt ümumi və hər kəsə uyğun ola biləcək şəkildə verilir; buna görə də insanlar özlərinə uyğun olduğunu düşünürlər.

Simvolik dəyər: Astroloji terminlər və təsvirlər şəxsi dərin düşüncə və özünü kəşf etmə prosesinə kömək edir.

3. Şəxsi təcrübə və inanclar

Bəziləri üçün doğum xəritələri çox dəqiq və həyatlarına yön verən bir alət kimi çıxış edir. Digərləri isə onu sadəcə əyləncə və ya maraqlı bir inanclar sistemi hesab edir. Hər iki yanaşma fərqli insan təcrübəsinin nəticəsidir.

Nəticə etibarilə elm nöqtəyi-nəzərindən doğum xəritələrinin insan xarakteri və taleyinə təsiri elmi əsaslarla təsdiqlənməyib. İnsan təcrübəsi və inanclar baxımından bu xəritələr özünü anlamağa, həyat məqsədlərini müəyyənləşdirməyə kömək edən simvolik və psixoloji vasitə ola bilər.

Arzu Qurbanlı

Ermənistan özünü sülh tərəfdarə, sülhə can atan tərəf kimi göstərməyə çalışır. Əslində bu qədər “istəklil” ölkənin addımları ilə 30 illik işğalçı imici bir araya sığmur. Bir az da dəqiq-ləşdirsək, bu qədər “sülhpərvər” donuna girməyə çalışan Ermənistan Azərbaycan torpaqlarını işğal edəndə, insanları yurd-yuvasından didərsin salanda, onlara məxsus mülkləri, var-dövləti ələ keçirəndə, vətəndaşlarımızı əsir və girov götürəndə, 4 minə yaxın azərbaycanlı izsiz-soraqsız itirəndə belə düşünmürdü.

Əldə etdiyimiz məlumata görə, Ermənistan parlamenti Azərbaycanla sülhün bərqərar olunması ilə bağlı tələsik bəyanat qəbul edib. “Mülki Müqavilə” fraksiyasının hazırladığı bəyanat 64 səs lehinə, ikisi bitərəf olmaqla qəbul edilib. Muxalifət debatın əvvəlində palatani tərk edərək səsvermədə iştirak etməyib. Bəyanatda bu il avqustun 8-də Vaşinqtonda Ermənistan, ABŞ və Azərbaycan liderləri tərəfindən imzalanmış sazişlərin əsasını təşkil edən məqamlar öz əksini tapıb.

Sənəddə qeyd edilir ki, parlament

vasitəsilə Meğriyə, oradan Ordubada, oradan Culfa stansiyasına (İranda), sərhəd keçid məntəqəsindən Naxçıvana keçəcək.

Ermənistan niyə tələsir?

Ermənistan Azərbaycanla tezliklə sülh sazişi imzalamağa sözdə hazır olduğunu bildirib, eyni zamanda Bakının haqlı şərtlərdən narazılığını da gizlətmir. Bunu xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan ilk dəfə olaraq Bakının “süründürməçiliyindən” (kursiv bizimdir – müəllif) narazılığını açıq şəkildə bəyan edib.

Ermənistan sülhə tələsir, yoxsa...?

Ermənistanın baş naziri və Azərbaycan prezidentinin ABŞ prezidenti ilə görüşdə imzalanmış birgə bəyannaməsinə dəstəklədiyini bildirir və orada baş tutan Azərbaycanla sülh və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında sazişin paraflanmasını alqışlayır. Bəyanatın əsaslandırılmasında deyilir ki, bu, “Ermənistanın inkişafı üçün qonşu dövlətlərin sərhədlərinin oxşar şəkildə tanınmasının və dinc yanaşı yaşamanın vacibliyini dərk edərək, Ermənistanın suverenliyini, ərazi bütövlüyünü və sərhədlərinin toxunulmazlığını qorumaq üçün” edilir.

Parlament Ermənistan və Azərbaycan arasında dövlətlərin suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə qarşılıqlı hörmət əsasında (o cümlədən Azərbaycanın qərb bölgələri ilə Naxçıvan arasında kommunikasiyalar, habelə Ermənistan və Azərbaycan arasında dövlətlərarası və dövlətdaxili kommunikasiyaların açılmasının vacibliyini vurğulayır. Hakim fraksiyadan olan deputatlar Ermənistanın Zəngəzur dəhlizi - Beynəlxalq Sülh və Rifah üçün Tramp Pathway (TRIPP) layihəsinin həyata keçirilməsi üçün ABŞ və qarşılıqlı razılaşdırılmış üçüncü ölkə iştirakçıları ilə işləməsinə vacib hesab edib və ABŞ prezidenti Donald Trampa minnətdarlıqlarını bildiriblər. Parlament Ermənistan və Azərbaycanın ictimaiyyətini, eləcə də siyasi, ekspert və mədəni dairələrini münasibətləri yenidən alovlandıraraq diskurs və hərəkətlərdən çəkinməyə çağırır.

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bölgədə nəqliyyat kommunikasiyalarının açılmasının yaxın gələcəkdə mütləq baş verəcəyinə inandığını deyib. “Ermənistanın dağ-mədən sənayesi” forumunda çıxışı zamanı qeyd edib ki, Ermənistan və Azərbaycan arasında əldə olunmuş sülh, həmçinin regional infrastrukturun və nəqliyyat kommunikasiyalarının gözənilən açılışı, şübhəsiz ki, yaxın gələcəkdə baş tutacaq, sənaye üçün daha əlverişli mühitin yaradılmasına töhfə verəcək. İrəvan Bakı ilə Naxçıvanı Zəngəzur bölgəsi vasitəsilə birləşdirən iki variant təklif edir: dəmir yolu və avtomobil yolu. Birinci halda, marşrut dəmir yolu xətti ilə Meğriyə (uzunluğu 41-43 km) keçir: Bakıdan yüklər Horadiz

Bununla o, sülh prosesinin başa çatması üçün heç bir obyektiv maneənin olmadığına əmin olan Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın son bəyanatlarını təkrar edib. Bununla belə, qeyd edib ki, Bakının güzəştə getməsi gözlənilən deyil.

Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi avqustun 8-də Vaşinqtonda paraflanıb və bundan sonra tərəflər defələrlə münasibətlərində yeni mərhələnin başlanmasından danışılar. Lakin o vaxtdan bəri heç bir ciddi irəliləyiş yoxdur. Ermənistan hakimiyyəti əvvəllər məsələ ilə bağlı hər hansı mühakimə şərhindən yayınsa da, oktyabrın 3-də Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan İrəvanı bu pauzadan qane etmədiyini etiraf edib. “Mətn daha əvvəl, bu ilin martında yekunlaşdırılıb; indi paraflanıb və biz bu sazişi mümkün qədər tez imzalamağa hazırıq. Azərbaycan tərəfi müəyyən ilkin şərtlər irəli sürür və biz bu gündəliyi bölüşürük”, - erməni nazir Polşanın TVP World telekanalına müsahibəsində deyib.

Ermənistan sülh müaviləsində maraqlı tərəf kimi özünü sıraya gətirir. Bəlli məsələdir ki, 30 illik işğal dövründə Qarabağ və ətraf rayonlarda törətdikləri hərbi cinayətlərin, qətlamların, soyqırımalarının, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təhdid edən separatçı qurumun yaradılmasının hesabı

İrəvan Bakının sülh müqaviləsinin imzalanması ilə bağlı tələblərindən niyə narazıdır?

gec, ya tez erməni dövlətindən soruşulacaq. Düşməni ölkədə bir çoxları düşünür ki, sülh müqaviləsinin tələm-tələsik imzalanması onları bütün məsuliyyətdən xilas edəcək. Bu, məsələnin bir tərəfidir. Digər həlli vacib məsələ isə Ermənistan konstitusiyasında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə təhdid və ərazi iddiası ilə bağlı maddənin hələ də olmasıdır. Paşinyan bu maddəni parlamentin qəbul edəcəyi qərarla da ləğv edə bilər, amma, o, bunu bilərəkdən etmir. Çünki, 8 aydan sonra Paşinyanın hakimiyyətdə qalmaq məsələsi həll olumacaq – parlament seçkiləri keçiriləcək. Paşinyan əvvəlcə öz kreslosunu qoruyub-saxlamaq istəyir, qalan məsələləri isə ikinci dərəcəli hesab edir.

Azərbaycan öz tələblərini açıq şəkildə bəyan edib. Birincisi, ATƏT-in Minsk qrupunun buraxılması ilə bağlı idi. İrəvan və Bakıya müraciətdən sonra ATƏT Nazirlər Şurası

kibində olduğu vaxt) ərazi bütövlüyünü təsbit edən Alma-Ata Bəyannaməsi əsasında münasibətlər qurmaq barədə razılığa gəliblər. “Bizim Konstitusiyaya Məhkəməmiz müəyyən edib ki, bu saziş heç bir halda konstitusiyamıza zidd deyil”, - Ermənistan hökumətinin başçısı əmin edib.

AŞPA-nın məlum sessiyasında Nikol Paşinyan “Zəngəzur dəhlizi” məsələsinə də uğursuz cəhdlər edib. Məsələ burasındadır ki, Zəngəzur Azərbaycanın qərb rayonları ilə öz eksklavı olan Naxçıvan Muxtar Respublikasını birləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuş nəqliyyat rabitə sistemində ərazi-dir. Marşrut boyunca Rusiyanın sərhədçiləri dayansa da 2020-ci ildən sonra Ermənistan hakimiyyəti bu bölgəni üçüncü ölkəyə verməkdən çəkinirdi və bunun respublikanın suverenliyinə təhlükə yaradacağından və onu İranla sərhəddən kəsməkdən çəkinirdi. Avqustun 8-də Ağ Evdə imzalanmış üçtərəfli Vaşinqton Bəyannaməsinə əsasən, dəhlizin bir hissəsinə formal nəzarət Ermənistan tərəfində qalsa da, indi “Sülh və Rifah üçün Tramp marşrutu” adlandırılan bu yolun tikintisində Amerika şirkəti iştirak edəcək.

Azərbaycan tərəfi bu layihəni “Zəngəzur dəhlizi” adlandırmada davam edir. Ermənistan bundan narahat olsa da, realıq bunun fərqli izahını təklif edir. Bu dəhliz başlanğıcını Azərbaycanın Mərkəzi Aran bölgəsindən götürür, Şərqi Zəngəzurdan, Qərbi Zəngəzurdan, Naxçıvandan keçir və nəhayət Avropaya çatmaq üçün Türkiyə ərazisinə daxil olur. Zəngəzur dəhlisi – Beynəlxalq Sülh və Rifah üçün Tramp Pathway (TRIPP) layihəsi isə bu marşrutun kiçik bir segmentidir.

Oktyabrın 2-də Azərbaycan və Ermənistan liderləri Kopenhagendə Avropa Siyasi Birliyinin sammiti çərçivəsində görüşüblər. Amma Nikol Paşinyanın Telegram kanalında yerləşdirilmiş qısa videoda hər iki tərəfin gərgin ifadələrinə baxmayaraq, onun mətbuat xidməti görüşü çox müsbət tonda xəbər verib. “Tərəflər ABŞ prezidenti Donald Trampın təşəbbüsü ilə Vaşinqtonda keçirilən sülh sammitində əldə olunmuş razılaşmaların əhəmiyyətini vurğuladılar. Onlar Ermənistan və Azərbaycan arasında sülhün daha da möhkəmləndirilməsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirməyə hazır olduqlarını bir daha təsdiq etdilər”, - Ermənistan baş nazirinin mətbuat katibi Nazeli Bağdasaryan bildirib.

Bakı ilə İrəvan arasında əvvəlki təmaslar Ermənistanın növbəti güzəştlərə gətirdiyi, Azərbaycanın isə əlavə tələblərdə ısrar etdiyi münaqişənin həllinin trayektoriyasını dəyişmədi. Azərbaycan indiki vəziyyətdən razı görünür. Ermənistan və Azərbaycan artıq sülh şəraitində həyata adaptasiya olublar. Əsas odur ki, Azərbaycanın şərtləri yerinə yetirilsin.

V.VƏLİYEV

Onkoloji xəstəliklərin artması- səbəblər, erkən diaqnostika və skriningin gücləndirilməsi

Son illərdə həm dünyada, həm də Azərbaycanda onkoloji xəstəliklərin artması ictimai sağlamlıq üçün ciddi narahatlıq doğuran məsələlərdən birinə çevrilib. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatına görə, xərçəng halları hər il artmaqda davam edir və 2050-ci ilə qədər bu göstəricinin 35 milyona yaxınlaşacağı proqnozlaşdırılır. Xəstəliklərin artmasında həyat tərzı dəyişiklikləri, ekoloji amillər, qeyri-sağlam qidalanma və stress kimi faktorların mühüm rolu olsa da, ən təhlükəli məqam — xərçəngin gec mərhələdə aşkarlanmasıdır.

ətraf mühit təsirləri xərçəng riskini yüksəldir.

Diaqnostik imkanlar və hesabatlılıq — bəzi ölkələrdə diaqnostika və registrasiya yaxşılaşdıqca aşkarlanan hallar görünür şəkildə artır. Bu isə həm gerçək artımın, həm də qeydiyyatın yaxşılaşmasının qarışıq təsiridir.

Erkən diaqnostika və skriningin əhəmiyyəti — niyə prioritetdir?

Erkən mərhələdə aşkarlanan xərçənglərdə müalicə nəticələri əhəmiyyətli dərəcədə yaxşıdır: erkən diaqnostika daha sadə və effektiv müalicə az ölüm və daha yüksək sağqalma.

Skrining yalnız test tətbiq etməklə bitmir — o, təşkilatlanmış proqram, keyfiyyətə nəzarət, laboratoriya və müalicə imkanları, izləmə və registr ilə birlikdə effektiv olur.

Hansı skrining proqramları elmi cəhətdən sübut olunub?

Süd vəzi — mammografiya: yaş-intervalına görə təşkilatlanmış skrining (çox ölkədə 50–69 yaş aralığı) ölümləri azaldır.

Ginekoloji — servikal xərçəng: HPV

tur tələb edir.

Dünyada vəziyyət — əsas məqamlar

Həcmi və trend: "GLOBOCAN 2022"-yə görə global yeni xərçəng hallarının sayı və xərçəngə bağlı ölüm halları yüksəkdir. Xüsusən aşağı və orta gəlirli ölkələrdə 2050-yə qədər halların sürətli artımı olacaq. Bu, demoqrafik dəyişikliklər və risk amillərinin yayılması ilə əlaqədardır.

Sistem fərqləri: yüksək gəlirli ölkələrdə təşkilatlanmış skrining və müalicə sistemləri sayəsində sağqalma göstəriciləri yaxşıdır. Aşağı/mərkəzi gəlirli ölkələrdə isə erkən diaqnostika, registrasiya və müalicə imkanları çatışmır.

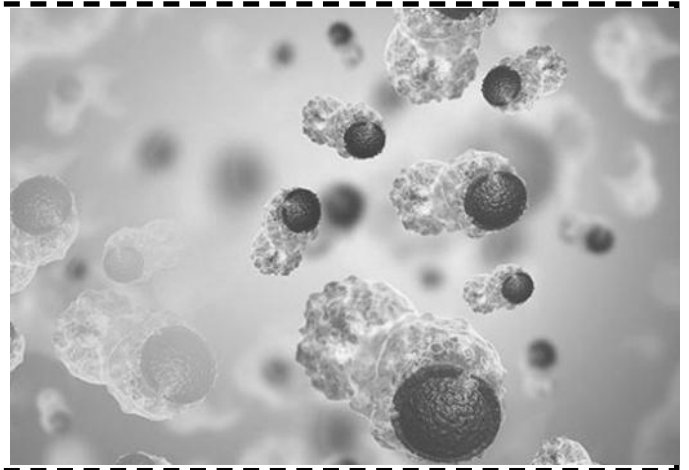
Azərbaycanda vəziyyət — konkret faktlar

Epidemiologiya (qısa): IARC/GLOBOCAN və regional mənbələrə görə Azərbaycanda ən çox rastlanan xərçəng növləri:

Qadınlarda — süd vəzi ən çox yayılmış xərçəngdir.

Kişilərdə — ağciyər xərçəngi yüksək paya malikdir. Ümumi insidens və mortalitet göstəriciləri IARC ölkə faktitlərində verilmişdir.

Servikal xərçəng / HPV: Azərbaycan üzrə HPV- və servikal xərçəng göstəriciləri barədə analizlər və faktitlər mövcuddur — servikal xərçəng reproduktiv yaşlı qadınlarda diqqətəlayiq yer tutur. HPV peyvəndlə-

Məhz buna görə, erkən diaqnostika və skrining proqramlarının gücləndirilməsi xərçənglə mübarizənin əsas istiqamətinə çevrilib. Erkən mərhələdə aşkarlanmış xərçənglərdə müalicə uğuru 70–90%-ə qədər yüksəlir, halbuki gec diaqnostika olunan hallarda sağalma şansı xeyli azalır. Bu baxımdan, dövlət səviyyəsində həyata keçirilən mərifləndirmə, profilaktik baxışlar və skrining sistemlərinin təkmilləşdirilməsi hər bir ölkənin səhiyyə strategiyasında prioritet yer tutur.

Niyə onkoloji xəstəliklər artır?

S A mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Yaşlanma və əhali artımı — əhali yaşlandıqca xərçəng halları təbii olaraq artır. "GLOBOCAN 2022" məlumatlarına görə 2020-2022 dönməində dünyada yeni xərçəng hallarının sayı təxminən 20 milyon səviyyəsindədir və 2050-yə qədər əhəmiyyətli artım proqnozlaşdırılır.

Risk amillərinin geniş yayılması — siqaret, alkoqol, piylənmə, fiziki aktivliyin azlığı, ultraproses olunmuş qidaların artması və

testinin və/və ya Pap testinin təşkilatlanmış tətbiqi servikal xərçəng insidensini və mortaliteti kəskin azaltmışdır. HPV peyvəndlə birlikdə bu xərçəng növünün aradan qaldırılması mümkün hədəfdir.

Kolorektal xərçəng: idrar/səth fekal immunokimyəvi test (FIT) ilə ilkin skrining və müsbət hallarda kolonoskopiya ardıcılığı effektivdir.

Ağciyər xərçəngi: yüksək riskli tüstü çəkənlərdə aşağı doza KT (LDCT) skriningi bəzi ərazilərdə ölümləri azaltmışdır üçün məsləhət görülür — amma resurs və infra struk-

məsinin tətbiqi və təşkilatlanmış ölkə səviyyəli vaksinasıya proqramının nə dərəcədə geniş olduğunu göstərən mənbələr məhduddur. Regional analizlər və HPV-centre hesabatları ölkə səviyyəsində statusu göstərir.

Global olaraq xərçəng halları demoqrafik və həyat tərzı səbəblərindən artmaqda davam edəcək. Lakin məqsədli investisiya sayəsində əksər inkişaf etmiş ölkələrdə gördüyümüz sağqalma nisbətərinə yaxınlaşmaq mümkündür.

Ayşən Sadıxzadə

“Qarabağda ciddi təhlükə artıq qalmayıb”

“Minaların təmizlənməsi prosesi mənə elə gəlir ki, kifayət qədər sürətlə aparıldı”. Bunu SiA-ya açıqlamasında politoloq Əhəd Məmmədli deyib. Onun sözlərinə görə, əsas mina sahələri Aran Qarabağ ərazisində yerləşirdi. Ermənilər özlərinin yaşadığı Dağlıq Qarabağ ərazilərində o qədər də mina yerləşdirməmişdilər: “Lakin 2020–2023-cü illər arasında, sülhməramlıların bölgədə olduğu dövrdə, ermənilər bəzi dağlıq hissələrə də mina yerləşdirmiş ola bilərlər. Amma hesab edirəm ki, bu, geniş miqyasda baş verməyib.

Fikrimcə, əsas təhlükə artıq aradan qaldırılıb və minaların böyük hissəsi təmizlənilib. Təbii ki, bu proses hələ tam yekunlaşmayıb. Məsələn, ikinci Dünya Müharibəsindən 80 il keçməsinə baxmayaraq, bu gün də Rusiyanın meşəlik ərazilərində partlamamış bombalar tapılır. Qarabağ münaqişəsi də uzun illər davam etdiyindən, gələcəkdə hansısa mina və ya qalıqların aşkarlanması mümkündür. Lakin əsas məsələ ondadır ki, artıq bu ərazilərdə Azərbaycan vətəndaşları üçün ciddi təhlükə qalmayıb. Çünki əsas yaşayış sahələri və yollar təmizlənilib, insanların geri qayıdışı və sərbəst hərəkəti təmin olunub.

Hazırda vətəndaşlar portal vasitəsilə qeydiyyatdan keçərək Qarabağa səfər edə bilərlər. Bu da onu göstərir ki, təhlükəsizlik sahəsində böyük irəliləyiş əldə edilib. Bu

işlərdə iştirak edən ANAMA əməkdaşlarının, xarici mütəxəssislərin və ümumilikdə bu sahədə çalışan hər kəsin fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilməlidir. Dövlətin gördüyü tədbirlər və minalardan təmizləmə

prosesi ümumilikdə müsbət nəticələr verib və ölkənin təhlükəsiz gələcəyi üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır”.

Günəş Fərzəliyeva

Bu gün dünyamız ağır və həlli mümkün olmayan problemlər qarşındadır. Yanğınlar, daşqınlar, zəlzələlər və digər insanlardan asılı olmayan fəlakətlərlə yanaşı insanların törətdikləri faciələrdə mövcuddur. İnsanların törətdiyi faciələr daha amansız və dəhşətlidir. Çünki təbii fəlakətlər səbəbindən ölənlərin və yaralananların sayı 200 min çivarındadır. İnsanların əli ilə törədilən fəlakətlərin miqyası isə milyonlarla insanın ölümü ilə ölçülür.

Müstəqil ekspertlərin araşdırmalarına görə, son 100 il ərzində təbii fəlakətlər nəticəsində 325 minə yaxın insan həyatını itirib, 200 minə yaxın insan isə ev-əşiyindən məhrum olub. İnsanların birbaşa törətdikləri müharibələr, münaqişələr və daxili qarşıdurmalar səbəbindən ölənlərin sayı isə 2 miyard 250 minə qədərdir. Yəni də ekspertlər iddia edirlər ki, əgər son yüz ildə insanların öldürülməsi, ərazilərin işğal olunması, daxili qarşıdurmaların yaradılması üçün xərclənən maliyyə vəsaitlərini insanların daha rahat, firavan yaşayışlarına xərclənsə

Üçüncü Dünya müharibəsinin anonsu verildi

Dekabrın birinci ongünlüyündə dünyanı böyük təhlükə gözləyir

müharibələrə hazırlaşrlar

Diqqətçəkən anormal hal ondan ibarətdir ki, dünyada hökm sürən kaos və anarxiyanın aradan qaldırılması üçün heç bir dövlət başçısı təşəbbüsü ilə çıxış etmir. Əksinə, hər bir dövlət müharibəyə hazırlaşır və hərbi potensialını gücləndirmək üçün büdcədən maliyyə vəsaitləri ayırırlar. Serbiya Prezidenti Aleksandar Vuçiç bütün dövlətlərin müharibəyə hazırlaşdığını bildirib. Qeyd edib ki, dünyada tam kaos və çöküş hökm sürür. Onun sözlərinə görə, artıq danışıqlara deyil, qarşıdurmaya hazırlıq gedir və bu, yaxın gələcəkdə böyük münaqişələrin baş verə biləcəyinə işarədir. Birmənalı şəkildə qeyd etmək olar ki, dünya ölkələrində silahlanma üzrə yarış gedir. Yalnız sentyabr və oktyabr ayları üçün Böyük Britaniya silah fabrikləri tikmək, minlərlə dronlar, raketlər almaq və digər silah-sursat, hərbi texnikaya sahib olmaq üçün 6 miyard funt sterlinq vəsait ayırıb. 2025-ci il üçün Almaniya öz hərbi xərclərini 23,2% artırmışdı ki, bu da Avropanın ümumi müdafiə büdcəsində 11,7%-lik artıma səbəb olmuşdu.

Amma artıq bu da kifayət deyil. Bundeştaqda qəbul edilən qərar göstərdi ki, ehtiyatlı diplomatiya dövrü bitib və indi qaba güc və potensial nümayiş dövrü başlayır. 2025-ci ilin mart ayında Avropa İttifaqı (Aİ) ölkələri liderlərinin Brüsseldə keçirilən sammiti zamanı Avropa Komissiyasının (AK) rəhbəri Ursula fon der Lyayen Avropanın silahlandırılması (ReArm EU) üçün 800 miyard avro dəyərində planı razılaşdırdıqlarını bildirib. Məlumatla görə, Avropanın yəni silahlanması planı Brüsseldə keçirilmiş danışıqlarda Aİ ölkələrinin 27 lideri tərəfindən razılaşdırılıb. Avropa Müdafiə Agentliyi Aİ-yə üzv 27 ölkənin müdafiə sahəsindəki illik xərcləri ilə bağlı "2024–2025 Müdafiə Məlumatları" adlı hesabatını yayımlayıb. Sənəddə qeyd olunur ki, bu il Aİ ölkələrinin ümumi müdafiə xərcləri 381 miyard avroya yüksələcək. Bu, Avropa İttifaqı tarixində rekord göstərici sayılır və üzv dövlətlərin ÜDM-nin 2,1 faizinə bərabərdir.

2024-cü ildə müdafiə büdcəsinin əvvəlki ilə müqayisədə 19 faiz artaraq 343 miyard avroya çatdığı vurğulanıb.

Bu artımın əsas səbəbi kimi silah alışı və tədqiqat–inkışaf sahələrinə qoyulan investisiyaların genişlənməsi göstərilib. Hesabatda ilk dəfə olaraq müdafiə sərmayələrinin 106 miyard avronu keçdiyi və bu məbləğin ümumi xərclərin 31 faizini təşkil

etdiyi bildirilir. Bu da indiyədək qeydə alınan ən yüksək göstərici kimi qiymətləndirilir. Proqnozlara görə, artım tendensiyası 2025-ci ildə də davam edəcək və müdafiə sərmayələrinin 130 miyard avroya yaxınlaşacağı gözlənilir. Agentlik vurğulayıb ki, Aİ ölkələri dəyişən təhlükəsizlik mühitinə uyğun olaraq hərbi qabiliyyətlərini gücləndirməyə və çəkirdirici gücünü artırmağa önəm verir.

İsveç nüvə silahı əldə etməyə hazırlaşır

Xarici KİV-lərin verdiyi məlumata görə, Avropanın 2014-cü ildə 120 miyard dollar səviyyəsində olan xərclər hazırda 314 miyard dollardır ki, bu da ötən dövrlə müqayisədə iki dəfə çoxdur. D.Tramp və komandası hesab edir ki, Avropa ABŞ kimi ÜDM-in ən azı 5 faizini hərbi xərclərə yönəltməli və daha böyük ordu saxlamalıdır. Fransa, Almaniya, Böyük Britaniya və digər dövlətlər ABŞ-la razılaşsalar, lakin onlar düşünür ki, hərbi xərclərin kəskin artırılması Avropada borc yükünün artmasına, eləcə də sosial yönümlü xərclərin azaldılmasına səbəb olacaq. İddialar ondan ibarətdir ki, əgər müdafiə xərcləri 5 faizə çatdırılsa, 2025-ci ildə büdcə kəsiri Rumuniyada 9,5 faizə, Fransada 8,9 faizə, İtaliyada 7,1 faizə yüksələcək. Bu artımdan sonra ölkələrin kredit reytingi aşağı düşəcək və həmin ölkələr daha yüksək faizlərlə borclanacaq. Hər cür gözlənilən maliyyə problemlərinə baxmayaraq Avropa tam gücü ilə silahlanır. İsveç bir qədər də fəaliyyətini genişləndirməklə nüvə silahına sahib olmağa çalışır. "The Times" nəşri məlumatına görə, İsveç özünün nüvə silahını yaratmaq imkanlarını nəzərdən keçirir: "Yerli mediada yayılan bir sıra materiallardan sonra İsveçin təbii qaynaqlarına, yəni uran və plutoniya ehtiyatlarına, yaxud NATO müttəfiqləri ilə əməkdaşlıq edərək nüvə silahı yaratmaq üçün yeni bir cəhd göstərməsinin məqbul olub-olmaması ilə bağlı qızğın diskussiyalar gedir. Bu ideya artıq ölkənin siyasi arenasında müzakirə olunmağa başlasa da, hələlik praktik addım atılmayıb.

Eyni zamanda, ekspertlər İsveçin nüvə silahı əldə etmək üçün kifayət qədər texnoloji və resurs bazasına malik olduğuna şübhə edirlər.

Avropa İttifaqı və Ukrayna pilotsuz təyyarələrin inkişafı üçün 2 miyard avro ayırmağa razılışı. Bu barədə Avropa Komissiyasının (AK) prezidenti Ursula fon der Lyayen bildirib. Avropa Komissiyasının (AK) prezidenti bildirib ki, Aİ Ukraynanı

özünün "birinci müdafiə xətti" hesab etməkdə davam edərsə, İttifaq Kiyevə hərbi yardımını artırmalıdır: "Buna görə də konkret desək, biz Ukrayna ilə dronlara ümumilikdə 2 miyard avro ayırmaq barədə razılığa gəldik".

Polşa prezidenti Karol Navrotski ölkəsinə nüvə silahlarının yerləşdirilməsini istədiyini bildirmiş və bu məsələdə o, Fransanın dəstəyinə ümid etdiyini qeyd edib. Polşa baş naziri Donald Tusk isə işarə edib ki, ölkə öz nüvə silahını yaratma imkanını gözədən keçirə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, Rusiya vaxtaşırı olaraq Rumuniyanın, Polşanın, Litvanın hava məkanını pozur. Açıq formada Rusiya sözügedən dövlətləri təhdid edir. Hətta Rusiyanın bir sıra rəsmi televiziya kanalları və mətbu orqanları Ukrayna ilə yanaşı Polşa və Finlandiya adlı dövlətin də süni şəkildə yaradıldığı qeyd edirlər. Vurğulanır ki, Polşa, Ukrayna və Finlandiya Rusiya imperiyasına aid ərazilər olublar. Təbii ki, təhlükənin qapı önündə olduğunu Polşa və Finlandiya anlayırlar. Ona görə də, silahlanmaya daha çox çalışırlar. Bunla yanaşı təhlükə mənbəyi olan Rusiyanı ən azı iqtisadi, siyasi və hərbi cəhətdən zəiflətmək üçün Ukraynaya geniş miqyasda hərbi dəstək göstərirlər.

Polşa Ukrayna vasitəsi ilə Rusiyaya əzələ nümayiş etdirir

Polşa Rusiyanı Ukrayna ilə müharibə də çətin vəziyyətə salmaq üçün hər cür hərbi, siyasi, maliyyə yardımları göstərir. Polşa hesab edir ki, Ukrayna məğlub olarsa, Rusiyanın növbəti hədəf Polşa və Baltik ölkələri olacaq. Buna görə də Polşa indidən ordusunu gücləndirir və hərbi büdcəsini artırır. Polşanın müdafiə naziri və Baş nazirin müavini Vladislav Kosinyak-Kamyş bildirib ki, Polşa artan Rusiya təhlükəsi fonunda ordusunu gücləndirmək məqsədilə Avropa Birliyindən rekord məbləğdə maliyyə yardımı alacaq. O bildirib ki, AB-nin müdafiə imkanlarını artırmaq üçün başladığı proqram çərçivəsində Polşaya 43,7 miyard avro (51,3 miyard dollar) ayrılacaq: "Bu qərar Polşa üçün böyük uğurdur və müdafiə sənayemizin təhlükəsizliyinə və inkişafına gələcək sərmayələrin təminatıdır".

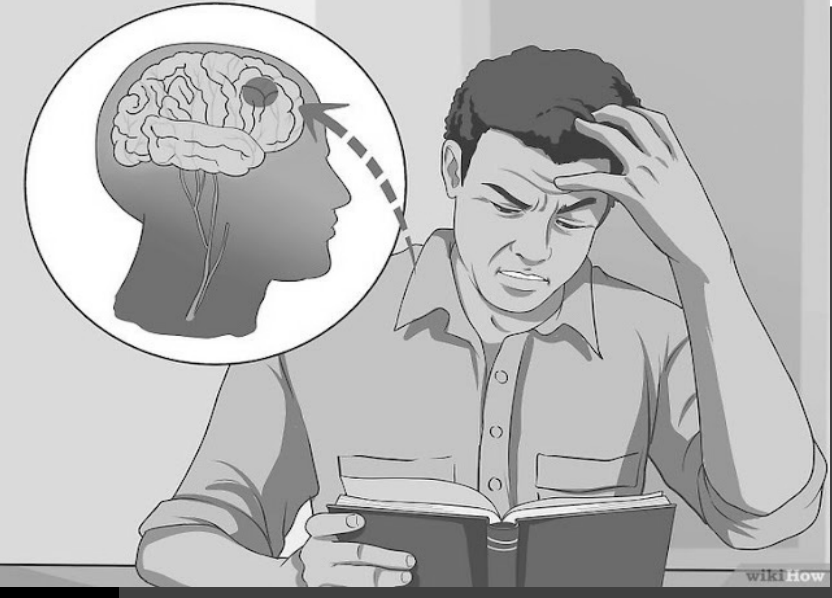
Polşa Ukraynaya hərbi, siyasi, maliyyə yardımları göstərməklə yanaşı, müharibədən qaçan əhəlinin yerləşməsinə də xüsusi diqqət ayırır. Hesablamaya görə, Polşa Avropa ölkələri arasında ukraynalılara ən çox yer ayıran ölkədir. Polşa Prezidenti Karol Navrotski bildirib ki, hazırda Polşada təxminən bir milyon ukraynalı qaçqın yaşayır. Onun sözlərinə görə, polyaklar Ukrayna xalqına öz "ürək-lərini, sərhədlərini" və evlərini açaraq onlarla həmrəylik nümayiş etdiriblər. O əlavə edib ki, Varşava həmçinin Kiyevə maddi, maliyyə, hərbi və diplomatik yardımlar göstərib.

Bir sözlə, bəşəriyyət son yüz ilin ən təhlükəli dövrünü yaşayır. Elə bir dövrün ki, hər an yeni qanlı müharibə ilə, yerin öz orbitindən çıxması təhlükəsi yarana bilər. Yeni hikkəli, iddialı dövlət başçıları əllərinin altında olan nüvə silahından istifadə etməklə dünyanın məhv olmasını tezəldirə bilərlər. Gözlənilən təhlükənin qarşısının alınması üçün aparıcı dövlətlərin susması, beləyə doğru addım-addım yaxınlaşdığımızı göstərir.

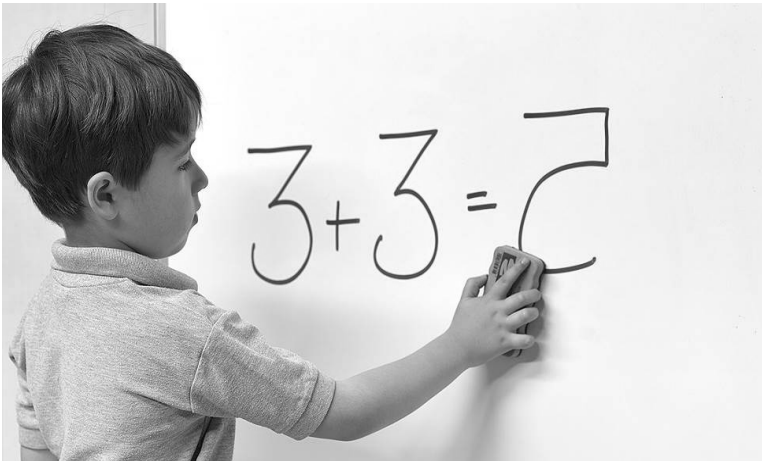
İLHAM ƏLİYEV

Bütün dünya dövlətləri

Disleksiya problemi indi insanlar tərəfindən geniş şəkildə tanınmasa da, ümumilikdə cəmiyyətdə yayılan mühüm problemdir. Dünya üzrə normal əhali ilə müqayisədə disleksiyanın yayılma faizinin 8-10% arasında olduğu bildirilir. 5-11 Oktyabr aralığı Ümumdünya Disleksiya Həftəsidir. Bu həftənin rəsmi rəmzi kimi firuzəyi rəng Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə razılaşaraq bütün dünyada istifadə olunacaq disleksiya rəngi olaraq qəbul edilib.

Disleksiya ilə necə mübarizə aparmalı?

disleksiya zəka çatışmazlığından qaynaqlanır. Müvafiq metodlarla bu cür insanlar asanlıqla öyrənə bilərlər.

Disleksiyanın təsiri hər bir insan üçün fərqlidir. Disleksiyanın dərəcəsindən, düzəlmə meylliliyindən, effektivlikdən çox şey asılıdır. Əsas çətinlik sözün tanınması, onu oxumaq, imla və yazı yazmaqla bağlıdır. Onlar özlərini aydın ifadə etməkdə və ya başqalarının nitqini başa düşməkdə çətinlik çəkə bilərlər. Bu cür dil problemləri məktəbdə, işdə və digər insanlarla münasibətlərdə böyük problemlər yarada bilər. Bununla belə, bir çox disleksiya problemi olan insanlar qrammatika, dərslər materialını başa düşmək və esse yazmaq kimi daha mürəkkəb dil bacarıqları ilə bağlı irəliləyiş əldə edə bilər.

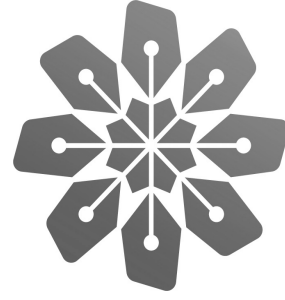
Disleksiya ömür boyu davam edən bir vəziyyətdir. Müvafiq kömək və dəstək proqramları ilə bir çox insan yaxşı oxumağı və yazmağı öyrənə bilər. Bu şəxslərin xüsusi təlim keçmiş müəllim və ya terapevtin köməyinə ehtiyacı var. Çünki onların eyni vaxtda bir neçə hiss orqanını (eşitmə, görmə, toxunma) əhatə edən sistemli və aydın üsulla təhsil almaları vacibdir. Erkən diaqnostika və müalicə onların məktəbdə və həyatda uğur qazanmasına kömək edən açardır.

Disleksiya ilə üzbə üzbə olan ailələr, habelə məktəb kollektivi bu uşaqların məktəbdə yaşadıkları öyrənmə problemlərinə qarşı diqqətli olmalıdırlar. Disleksiyanın yaratdığı əngəlləri tənbellik və ya bacarıqsızlıq ilə əlaqələndirmədən əvvəl mütəxəssis tərəfindən lazımi qiymətləndirmələr aparılmalıdır.

Disleksiya anadangəlmə, inkişaf və zədəyə bağlı olaraq iki yere ayrılır. Anadangəlmə disleksiya doğuş əvvəli, doğuş zamanı və doğuş sonrası fəsadlara bağlı olaraq üçə ayrılır. Anadangəlmə disleksiya zəif və rejimsiz qidalanma, hamiləlik zamanı keçirilən infeksiyalar və yanlış dərman istifadəsi səbəb ola bilər. Uzun və çətin doğuş zamanı uşağın nəfəs almasındakı gecikmə və sonradan keçirdiyi qızdırmalı xəstəliklər də disleksiyanın səbəblərindəndir. İrsi faktorlara bağlı olaraq da disleksiya ortaya çıxa bilər.

Disleksiya anadangəlmə bir problem olduğu üçün uşaqlarda erkən yaşlarda özünü danışmada gecikmə, yeni sözləri gec öyrənmə, hərəkət və koordinasiya pozuculuğu, istiqamət (sağ, sol, yuxarı, aşağı) və zaman (bu gün, sabah, əvvəl, sonra) anlayışlarında çətinliklər, danışarkən düzgün sözlərdən istifadə etməmək kimi əlamətlərlə göstərir.

Disleksiya insanların müəyyən dil bacarıqlarında, xüsusən də

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “uşaq və gənclərin fiziki və mənəvi inkişafı” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Dyslexia Day
8 October

mətləndirmələr aparılmalıdır. Erkən müdaxilə uşağın yaşadığı öyrənmə problemlərini azaldacaq və onun məktəbdə münasibətinə müsbət təsir edəcək. Öyrənmə pozğunluğunun səbəbi nə olursa olsun, vacib olan ailələrin və pedaqoqların problemin varlığını qəbul etməsi və həll yolunda addım atmalarıdır.

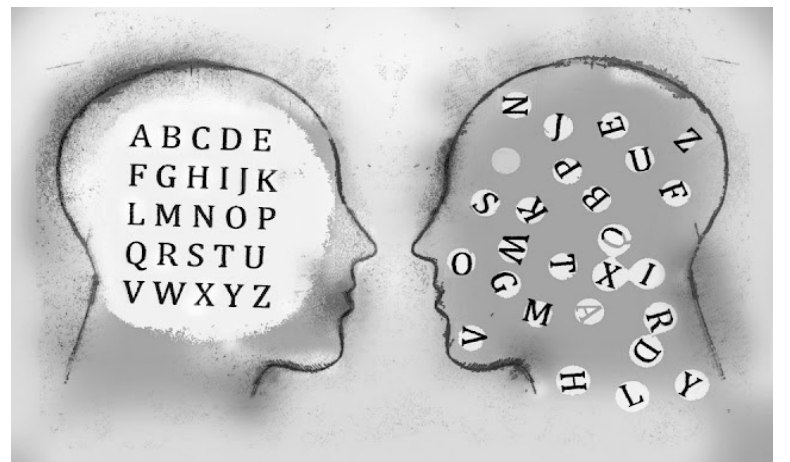
Disleksiya problemi olan uşaqlarda daha çox rast gəlinən hallar oxuduğu mətnləri dəfələrlə oxuduqdan sonra anlama bilmə, istiqamət anlayışlarında çətinlik, danışmaq zamanı düzgün sözlərdən istifadə edə bilməmək, unutmazlıq, hərfləri öyrənməkdə çətinlik, obyektlərin, əşyaların adlarını xatırlamaqda yaranan çətinlik, oxu zamanı sürətin zəif olması, yazdığı zaman dəfələrlə səhvlərə yol vermək,

oxşar səsləri qarışdırmaq, zaman anlayışının ifadəsində yaranan problemlər, imla yazmaqda çətinlik yazıları oxumada çətinlik kimi vəziyyətlərdir.

Validəymlər disleksiya problemi övladları ilə bağlı bir neçə mühüm məqma diqqət yetirməlidirlər. Öncə mütəxəssisə müraciət etməli, övladınızın düzgün qidalanmasına önəm verməlisiniz. Digər ailə üzvlərinin çətinlik yaşayan övladınızla münasibətlərinə tənzimləyin, övladınızın sosial adaptasiyasına yardım edin, məktəbdə müəllimlərin övladınızın çətinliyi ilə bağlı məlumatlı olmasından və müvafiq təlim və tərbiyə yanaşması seçməsindən əmin olun.

Unutmayın, hər uşaq öyrənir. Bəzən eyni vaxtda, bəzən fərqli anlarda, bəzən eyni formada, bəzən də fərqli formada öyrənir, amma öyrənir. Unudulmamalıdır ki, disleksiya bir xəstəlik deyil, öyrənmə üsullarının fərqliliyidir.

Lalə Mehralı

Psixoloq seçimi edərkən nəyə diqqət yetirilməlidir?

Əvvəlki illərdə psixoloji xidmət sahəsində mütəxəssis az olsa da, indi bu sahə ilə məşğul olanlar günü-gündən artır. Bəzən qazanc xətrinə qeyri-peşəkarlar da bu sahəyə üz tuturlar. Qiymətlər isə əl yandırır. Müxtəlif problemlərlə bağlı psixoloqlara üz tutanlar qiymətlərin büdcələrinə uyğun olmadığından şikayətlənirlər. Bəs, görəsən psixoloqların qəbul qiyməti nə qədər olmalıdır? Eyni zamanda psixoloq seçimi edərkən nəyə diqqət yetirilməlidir?

diyi yer və aldığı maaşla bağlıdır. Əgər psixoloq sabit maaş alırsa, qiymətlərdə də sabitlik olur. Amma özəl şəkildə, saat hesabı çalışan psixoloqlar üçün, təəssüf ki, başqa realıq yaranır. Azərbaycanda psixoloqa 1 saatlıq ödəniş edilsə belə, insanlar həmin psixoloqa 24 saat boyunca zəng vururlar, xüsusilə təşviş pozuntusundan və ya hamiləlik dövrü problemlərindən əziyyət çəkənlər. Məsələn, amniosentez zamanı bir çox hamilədə təşviş yaranır, bu isə dölə mənfi təsir göstərir, nəticədə çoxsaylı digər problemlər meydana gəlir. Gələcəkdə bu sahə inkişaf etdikcə, qanunvericilik çərçivəsində daimi maaşla işləyən psixoloqların sayı artmalıdır. Əgər bu xidmət sığorta sistemi daxilində olsa və rəsmi şəkildə aylıq yerlərə qəbul olunsalar, bu qədər baha və qeyri-sabit qiymət problemləri də yaşanmaz.

Arzu Qurbanlı

Məsələ ilə bağlı psixoloq Aytən Ələkbərova SİA-ya açıqlamasında bildirib ki, psixoloqların sayı günbəgün artsa da, əsas məsələ peşəkarlıqdır: "Təəssüf ki, bəzi hallarda qeyri-peşəkar yanaşmalar, terapiyaların sayının süni şəkildə artırılması sanki gəlir məqsədinə çevrilib. Təbii ki, müştərilər də zamanla başa düşürlər ki, hər gün terapiya olmur və hər seans arasında ən azı iki gün fərq olmalıdır ki, psixoloji vəziyyətdəki dəyişikliklər düzgün qiymətləndirilsin.

Hazırda, məsələn, payız mövsümünə uyğun olaraq, endogen depressiyalar artır. Bu cür depressiyalar dərmanla müalicə olunur, amma koreksiya və tənzimləmə işləri mütləq praktik psixoloqlar tərəfindən psixoterapiya vasitəsilə aparılmalıdır. Bu, gələcəkdə yaz mövsümündə həmin xəstənin yenidən depressiyaya düşməsinin qarşısını alır. Təəssüf ki, qeyri-peşəkarlar bu mexanizmləri bilmədiklərinə görə insanlara sadəcə "apar-gətir" münasibəti ilə yanaşır və ya problemi düzgün yönləndirmirlər. Məsələn, ginekoloji problemi olan bir qadında sidik qaçırma varsa, bəzi "mütəxəssislər" deyir ki, "10 seansa gəl, 3000-3500 manata səni müalicə edəcəyəm", amma ginekoloqa yönləndirmirlər. Halbuki bu, birbaşa müvafiq sahənin həkiminin işidir. Bu cür hallar insanların əziyyət çəkməsinə səbəb olur.

Qiymətlərin stabilliyi isə psixoloqun işlə-

Dünya bazarında qızılın qiyməti rekord vurur!

Dünyada qızılın qiyməti artmaqda davam edir. Bu gün "Comex" birjasında dekabr ayı üçün qızıl fyuçerslərinin qiyməti 1 faiz artaraq bir unsiya üçün 3949 dolları ötür. Bu, qızılın bütün zamanların ən yüksək qiyməti hesab olunur.

Ekspertlər bildirirlər ki, qızılın bu səviyyəyə çatmasına səbəb geosiyasi gərginlik,

inflasiya təzyiqləri və ABŞ Federal Ehtiyat Sisteminin sərt monetar siyasətidir. Analitiklər hesab edirlər ki, ilin sonunadək qiymət 4000 dollar həddini də keçə bilər.

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Əlilliyin qiymətləndirilməsi qaydası dəyişildi – hansı yeniliklər var?

Əlilliyin qiymətləndirilməsi qaydasında dəyişiklik edilib. Bu barədə Baş nazir Əli Əsədov qərar imzalayıb. Qərarla qaydalara edilən əlavəyə görə, şəxsin əlilliyinin müəyyən edilməsi və əlilliyin müəyyən olunmasından imtina edilməsi barədə qərarlarda göstərilən məlumatlar Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi üzərindən təqdim edilə (əldə edilə) bilər. Bu qərarlarda göstərilən məlumatların sistem üzərindən təqdim edilməsi həmin qərarların təqdim edilməsinə bərabər tutulacaq.

Bundan başqa, əmək pensiyalarının təyin edilməsi, hesablanması, yenidən hesablanması, bir növdən başqa növə keçirilməsi və ödənilməsi qaydasına dəyişiklik edilib. Belə ki, əmək pensiyalarının təyin edilməsi, təyin olunmasından imtina edilməsi, yenidən hesablanması, dayandırılma-

si, bərpası və bir növdən başqa növə keçirilməsi barədə qərarlarda göstərilən məlumatlar da Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi üzərindən təqdim edilə (əldə edilə) bilər. Bu qərarlarda göstərilən məlumatların sistem üzərindən təqdim edilməsi həmin qərarların təqdim edilməsinə bərabər tutulacaq.

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsinə
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000